ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ދެވަނަ މަސްދަރު

ޑރ. އަބްދުލްމަޖީދު އަބްދުލްބާރީ

1426
2005

ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ދެވަނަ މަޞްދަރު

ޑރ. އަބްދުލްމަޖީދު އަބްދުލްބާރީ

1426
2005

ފުރަތަމަ ޗާޕު: 2010

އައި. އެސް. ބީ. ނަމްބަރު: ISBN 99915-95-94-5

بسم الله الرحمن الرحيم

މުގައްދިމާ

الحمد لله الذي أرسل رسوله بالهدى ودين الحق بشيرا ونذيرا ، والصلاة والسلام على قدوتنا وحبيبنا محمد وعلى آله وصحابته أجمعين ، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين ، أما بعد :

އިންސާނުން ދުނިޔޭގައި އުފެއްދެވި މާތް ﷲ ޒާތުގެ ރަޙްމަތާއި ވަގުތީ އިސްލާމް ދީނެވެ. އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވާފައިވަނީ ހަމައެކަން ދީން ހައިސިއްޔަތުގައެވެ، ރަސޫލާގެ ގުޅިގެން ރަޙްމަތެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެރަސޫލާގެ ފުރަތަމަ ދަރުމަ ބަލައިގަތީ ﷲ ﷺ އެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ބާރަކަތްތެރި މީހުން ނުވަތަ ޝަރީޢަތް އެކަލޭގެފާނާ މެދުވެރިވެގެން ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ޤުރުއާނީ ޢަޤީދާގެ ވައްތަރެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ހުކުމާއި ، އިލްމީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތެވެ. މިޤާނޫނު މި ޝަރީޢަތުގެ ފުރުތަމަ މަސްދަރު ކަމުގައި ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘުގައިވެސް ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ އަމުރުތަކެވެ ސުންނަތެވެ. ﷲ އަށް ކިޔަމަންވުމަކީ ރަޙްމަތާއިވާ އަމުރުފުޅާއި ވިއްދައިގެން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމަކީ ޤުރުއާނުގެ އެއްބަސްވުމެއް ދީނާއި ﷲ ވަޙީ އަމުރު ރަޙްމަތުގައެވެ.

ސުންނަތް ބަޔާނުން މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ދީނާބެހޭ ވިސްނުމައްޓަކައި އެއީ ޙަދީޘެއްގެ ޝަރީޢަތުގެ ރަސޫލުން އެއްބަސް ނުވާނަމެވެ. އެއަށް ބަޔާންވެއްސެ ވަޙީގަކަމެވެ. މިގެ އިލްމުން ޤުރުއާން ޝަރީޢަ ކުރީގެ ސުންނަތް ޝަރީޢަ ނުކުރެވޭ ކަމުގައި ބަޔާންވެ

އިސްލާމުންނަށް ނިސްބަތްވާ މީހުންގެތެރޭގައި އުޅެއެވެ. މިގެބައެއް މީހުން ބަނގުރަލީގައި ، އަހަރެމެންނާ ހަމައަށް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް އައިސްލާމީގައިވެސް އެއާ އިތުބާރުކުރި ގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ފާޅު ކުރުވެސް އެއްކަލަ ނޫނެވެ. އަސްއެބަހަކު ދީނުގެތެރޭގައި، މުސްލިމުން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ހުރިހާކަމެއް ފުރިހަމަކޮށް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. ވީމާއެކު ފުރިހަމަ ޤުރުއާނާއި އެއްކަލަކަށް ބޭނުންނުކުރެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކަށް ހިލާފުވި ސުންނަތްތަކެއް ސާބިތުވިއަސް ފުރުއާނުގައި އޮވެ ޙުކުމް އަދިސްލާމުގައި ޝަރުޢު ކަލަމު ކުރުމުން ތެޔޮބަ ޙިޖާބ، ނުކުތް ދީނުތަކުލިއަސް ބަދަލުވާ ނުލިބޭ ކަމެއް ކަމަށެވެ.

މިފޮތް އެކުލަވާލުމުގެ އަސްލުބަޔޭ މަޤްޞަދަކީ މި މަސްއަލައިގެ ބަޔާންކޮށް ހަމަކުރުމެވެ. އެކުގައިޖެހޭ މަގު ދީނުކުރަން ކުރިއަށް ﷲ ތަޢާލާ ފިލުވާ ވަޙީއާވިއްޔާ، އެކަމުގެ ފާސްކަން ތަބާވުމަކީ އެކުގައިޖެހޭ މަސްއަލަތަކެވެ. ދީނީއެކުލަވާ ޝަރުޢު ކަލަމަކީ ވެސް އެކަމުގެ ފާސްކަމު ވާޖިބުވާ ސަލަފުންގެ ބަޔާންކުރެވޭ އެކުގައިޖެހޭ މަގު ވެސް އަސްލަކީ ފާޅެވެ.

މި ފޮތުގެ އަޞްލަކީ ދީނުގަ މަޤްޞަދަކީ އެކުގައިޖެ ޙިކުމަތް މަސައްކަތް ތަކެވެ. މި މަސައްކަތްތަކުން އެކުލަވާ ފޮތުގެ ސިފައިގާ ނުކުތަ ވަރަށް ބޮޑު އެކުގައިޖެ ފިޤުހީން ދީނީ ފަރުމާކުރެވެ. އެހެންވީ މިފޮތް ނުކުތަ މަސަލަތަކު ފަހަރު، ނަމަވެސް ނުނިމި ދީނުތަކުގެން ދިޔަމަކުން ފަދަ، މިއަދު ﷲ ގެ ވަޙީފާ ތަކުގެން ދީނުގެ އަޙްކާމަށް މިފޮތުގެ ނުކުތަތަކުގެ ނުގެ ދީނީ ޝަރުޢީ ފިޤުހު ރަސޫލާއީ އެއްބަދަލުން ޙިޔާގެ ނުނު. އެހެންމީ ކަމުން މިއެންމެ ބޭފުޅުންނަށް އިލްމާފްޓޮރިކާއާކު ސޯކުރު

ދަންނަވަމެވެ. ވަކިން ހާއްސަކޮށް ބަހުގެ ގޮތުން މިފޮތް ބައްލަވައި ދެއްވި ދެބޭފުޅުން ކަމުގައިވާ ދ.ވާރުވިލާ އަލްފާޟިލް ޢަލީ ޙުސައިނާއި، ހ.ކޯލަރިވިލާ އަލްފާޟިލް ޢަބްދު الله މޫސާ އަށް ޝުކުރު ދަންނަވަމެވެ.

މިފޮތް ތައްޔާރުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑު މަޢުލޫމާތު ނަގާފައިވަނީ اَلْحَافِظُ جَلَالُ الدِّيْنُ السُّيُوْطِي ލިޔުއްވާފައިވާ مِفْتَاح اْلجَنَّةَ فِي اْلاِحْتِجَاجِ بِالسُّنَّةِ މިފޮތާއި، ޑރ. وَهْبَةُ الزُّحَيْلِيْ ގެ أُصُوْلُ الْفِقْهِ الْإِسْلاَمِي މިފޮތާއި، ޑރ. عَبْدُ الْكَرِيْمِ زَيْدَانِ ގެ اَلْوَجِيْزُ فِيْ أُصُوْلِ الْفِقْهِ މިފޮތްތަކުންނެވެ. މީގެ އިތުރުން اَلأُسْتَاذُ مَأْمُوْنُ عَبْدُ الْقَيُّوْمُ އަލްމިންބަރު މަޖައްލާގެ ދެވަނަ އަދަދުގައި (ދުލްހިއްޖާ 1404هـ ގެ އަދަދުގައި) "ކިތިރީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުމަކީ، އެކަމާގެ ގެންސޮޅުއްވި ހުރިހާ ކަމެއް ބަޔާންކުރެވިގެން" މިސުރުޚީގެ ދަރުސް ލިޔުއްވާފައިވާ މަޝްހޫރު މަޢުލޫމާތު ނަގާފައިވާނެއެވެ. މި މައިގަނޑު ފޮތްތަކުގެ އިތުރުން ކިތިރީ ދިރާސާއި ބައެއް ބަޙްޘުތަކަށްވެސް މިފޮތް ލިޔުމުގައި ރުޖޫޢު ވެފައިވާނެއެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ، އަޅުގަނޑުގެ މިމަސައްކަތަކީ الله ގެ ވަޖުހު ޚާލިޞްކަމަށް ކުރަ ބަދަލެއް ކަމުގައި އެކަލާނގެ ޤަބޫލުކުރައްވާށެވެ.

ޑރ.ޢަބްދުލްމަޖީދު ޢަބްދުލްބާރީ

12 ނޮވެމްބަރު 2005

ސުއްނަތުގެ ތަޢުރީފު :

ސުންނަތަކީ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެފައިވާ، އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެހައި ބަސްފުޅުތަކާއި، އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާފައިވާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ކަމެއް ހިނގައި އެކަމަކަށް އިންކާރު ނުކުރައްވައި ތާއީދު ކަމެކެވެ. މިއީ ސުއްނަތުގެ ތަޢުރީފެވެ.

ދެން މިބަޔާންކުރި ސުއްނަތް ކަންތައްތަކުގެ ތަޢުރީފަށެވެ. މިގޮތުން ބަލާއިރު، ވުޟޫ އިލްމުވެރިންގެ އިސްތިލާޙުގައި ސުންނަތްކަންތައްތަކަކީ، ޢިބާދަތުގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ، އެކަމެއް ކުރުމުން ތަވާބުލިބޭ، އަދި ނުކުރުމުން ދޫކޮށްލުމަށް ފާފަ ނުލިބޭ ކަންކަމެވެ. މިގޮތުގައި ރަވާތިބު ސުންނަތާއި، ޝައްވާލުމަހުން ހަދުވަހު ރޯދަހިފުމާއި، އެއްފަހަރަކަށްވުރެ ގިނަފަހަރު ޙައްޖުވުންފަދަ ކަންކަން ހިމެނެއެވެ.

އަދި ބައެއް ފަހަރު ބިދުޢަތުގެ އިދިކޮޅު މާނަގައިވެސް ސުންނަތް ބޭނުން ކުރެވެއެވެ. މިވެނި ކަމަކީ ސުއްނަތެކެވެ. އެވެނި ކަމަކީ ބިދުޢަތެކެވެ، ބުނާ ބިދުޢައިންނެވެ. އެބަހީ އަޅުކަމުގެ ގޮތުން ކުރަން ސުއްނަތުގައިން ސާބިތުވެފައިވާ ކަންކަމާއި، ސާބިތުނުވާ ކަންކަމެވެ.

ސުއްނަތް އެކުލެވިގެންވާ ބައިތައް

އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ޝަރީޢަތު الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ރަސޫލާކާއިގެން ފޮނުއްވި ހިނދު އެކަލޭގެފާނު ނަމޫނާއެއްކަމުގައި ބެލުމަށް، އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް އިރުޝާދު ދެއްވާފައެވެ. އެކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން

އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ﴾ [الأحزاب 21] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިގާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ރަޙްމަތުން ލިބޭނެ ދަރުމަވަންތާއި އާޚިރަތުގެ ޘަވާބަށް އެދޭ، އަދި ގިނަގިނައިން ﷲ ހަނދުމަކުރާ މީހަކަށެވެ".

އެހެންކަމުން ރަސޫލު ﷺ އުޅުއްވި ގޮތާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުތަކާއި އެއްބަސްވެވަޑައިގެންފައިވާ ދިރާސާކޮށް ތަބާވުމަކީ މުސްލިމުން ކޮންމެހެންވެސް ކުރަން ޖެހޭނެ ކަމެކެވެ. މިއުއްމަތުގެ ޢިލްމުވެރިން ވަނީ މިކަން ވަރަށް ފުރިހަމައަށް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިގޮތުންބަލާއިރު ރަސޫލާ ﷺ ސުންނަތް ބަޔާންވާ ބައިބައް ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

1- ޢިބާދަތީ ކަންތައްތައް:

ކޮންމެ އިންސާނުން ކޮންމެހެންވެސް ދިރިއުޅުމުގައި މިއީ ބާވަތުގެ ކަންތައްތަކެވެ. ހިނގާ ބިނގާ އުޅުމާއި އިށީނުމާއި ނިދުމާއި ކެއިންބުއިން ފަދަ ކަންތައްތަކެވެ. ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުގައި ވެސް އަދި އަމަލުފުޅުގެ މިފަދަ ބަސްފުޅުގައި ވެސް މިފަދަ ކަންކަމާ ހުއްދަ ކަންކަމެވެ. މިކަމަށް ޢިލްމުވެރިންގެ ދުރުގައި އެއްވެސް ޚިލާފެއް ކަމެއް ނުވެއެވެ. ގިނަ ޢިލްމުވެރިން ދެކެވަޑައިގަތީ ގޮތުގައި މިފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ރަސޫލު ﷺ އަށް ތަބާވާކަން ކޮންމެހެން ނުޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް ޢިލްމުވެރިން

ދެކެލައްވާގޮތުގައި މިފަދަ ކަންތައްތަކީވެސް ކުރުން ދޮގުއިރުތުވެގެންވާ
މަންދުބު ނަވަތަ ދުބާރަބައްދު ކަންކަމެވެ. ރަސޫލު ﷺ އަށް ތަބާވުމުގެ
ނިޢުމަތަކީ މިފަދަ ކަމެއް ކޮންމެހެން އެއްވެސް ތަފާތު ދިރިހުރިކަމެވެ. މިގޮތުން
ބަލާއިރު އަޚްލާޤު ބާރަލުންގެ ތެރެއިން ހަމަޔަ الله ބުނު ދުލުރަޔާ މިފަދަ
ދަރުމަތަކުގެ ޖާހިލީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވާ ވަޒީފާތަކުން ހަމަވަ
ފަރުވާތެރިކަމާއި ބަޔަންޖެހޭ ބާރަތަކެވެ. މާތް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ކޮންމެ
ދަރުމަދުޢާގައި ވެސް އެކަތޫދޫނަން ތަބާވާ ވަޒީފާތަކުން އިބުނު ދުލަތު
ހަމަވަ ސަވާބުކަމާއި ދެމެވަމެވެ.

2- ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ޤުރުއާން ކުރިމަތިވާ ކަންތައްތައް.

ރަސޫލު الله ﷺ ކުރައްވާފައިވާ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން ހިތްނިގެންވާ
ދެވަނަ ބަޔަކީ ހަމައެކަނި އެކަތޫދޫނަން ޤުރުއާން ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ.
މިގެ މިސާލަކީ ދަލުނަމާދު، އެކަތޫދޫނަގެ ބައްޔަގައި ވާޖިބު ކުރުވިގެންވުމެވެ.
ހަމަ އެފަދައިން ކައިވެނި ބައްލަވައި ގޮތުމާއި ހަތަރު ބާކަނބަލުންނަން ވުރު
ގިނަބާކަނބަލުންނާއި އެއްފަހަރާ ކައިވެނި ބައްލަވައި ގޮތުން އެކަތޫދޫނަން
ހައްދަ ކުރުވިގެންވުމާއި، ރަދަ ހިއްޖުވުމުގައި ވިސާލު ކުރައްވުން
ހައްދަވާގެންވުން ފަދަކަންކަމެވެ. (1) މިފަދަ ކަންތައްތަކަކީ ރަސޫލު ﷺ އަށް
ޚާއްޞަ ކުރިވެފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންކަމުން މިއިން ކަމެއްގައި އުއްމަތުގެ
މީހުން އެކަތޫދޫނަން ތަބާވުމެއް ނުވެއެވެ.

1 ވިޞާލު ކުރުމަކީ ޢިބާދަތުގެ ނިޔަތުގައި ދުވާލު ރޭ އަށްދުވަހު ރޯދަހިފުން ކުރުމެވެ. ނަވަތަ ދަރުވަހުގެ ރޯދަ
ގުޅުވައިގެން ހިފުމެވެ.

3- ތިންވަނަބަޔަކީ އިސްލާމް ދީނަ ދެބައިސްކޮޅު ބަހައިގަތި ހިނގާފައި ކަންތައްތަކެވެ. އެއީ ތަޝްރީޢު ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން ރަސޫލާ ﷺ ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. މިބާވަތުގެ ކަންތައްތަކުގައި އުއްމަތުގެ މީހުން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުން ޖެހޭނެއެވެ.

ނަމަވެސް އެކަށީގެންވާ ތަބާވުމުގެ މިބާވަތުގެ ކަންތައްތަކުގެ ބުނުމް އަބަދު އޮންނަނީ އެއްގޮތަކަށް ނޫނެވެ. ބައެއްފަހަރު ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭ ވާޖިބު ކަމަކަށް ވިއިސްކަމެއް ވެދެއެވެ. އަނެއް ބައިފަހަރު ކުރުން މަކްރޫހު މުސްތަޙައްބު ކަމަކަށް ވެދެއެވެ. ހަމައެފަދައިން އަނެއް ބައިފަހަރަކު ކުރުން ހުއްދަ ކަމަކަށްވެސް ވެދެއެވެ.

މިގޮތުން މިފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ބުނުމް ބަދަލުވެގެންދާގޮތް ތިރީގައިވާ ބައިތަކުގައިވާ ބައިތަކުގައި މިވަނީއެވެ.

ހ- ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި މުޢުޖިޒާކަން އައިސްފައިވާ ބުނުމެއް ތަޤްރީރުކުރުން ދެއްކުމުގެ ގޮތުން ރަސޫލު الله ﷺ ކުރައްވާފައިވާ އިމްތިޘާލްނަމަ، އެ އިމްތިޘާލުގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމަކަށްވާނީ، ތަޤްރީރު ކުރެވުން ކަމެއްގެ ޙުކުމެވެ. ހަމައެފަދައިން ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި މުޢުޖިޒާކަން އައިސްފައިވާ ޙުކުމެއް ވާއިރު ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، ރަސޫލު الله ﷺ ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްނަމަ، އެއީގެ ޙުކުމަކަށްވާނީ، ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި މުޢުޖިޒާކަން އައިސްފައިވާ ކަމުގެ ޙުކުމެވެ. އަދި އެކަމަކީ ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި އެއީގެ ޙުކުމް ޙާއްޞަ ޙުކުމެއްގެ ގޮތުގައި އައިސްފައިވާ ޙުކުމެއް، ހާއްސަ ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން އެކަކާދިމާލުން ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްނަމަ، އެކަމުގެ ޝަރުޢީ ޙުކުމަކަށްވާނީ، ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި ޚާއްޞަކަމާއި އައިސްފައިވާއެއް ކަމުގެ ޙުކުމެވެ. މިގޮ މާނައަކީ، ޚާރިޤު ޤުދުރަތުގައި ގެ ކަމަކީ، ވާޖިބު ކަމެއްނަމަ، ތަޤްރީރުކުރުމުގެ ސަބަބުން ވެގެންދާނީ، ވާޖިބު ކަމަކަށެވެ. އަދި އެއީ،

ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ކުރުން ތަޢައްވުޛު މުސްތަޙައްބު ކަމެއް، އެކަން ކުރަންވީގޮތުގެ ތަފްސީލު އައިސްފައިވާ ސުންނަތް އެހެންމީހުންގެ ބަސްފުޅުގައި ޒާހިރު ކުރުން މުސްތަޙައްބު ކަމެކެވެ.

މިމައްސަލަ އަދިވެސް އިތުރަށް ބަޔާންކޮށްދޭނަމެވެ. ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ބުނެފައި ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތުން ބަޔާންފަރުމަ ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ ސުންނަތާ ބަސްފުޅުތަކުން އަންގަވާފައި އޮތްކަމަށްވެއެވެ. މީގެ މިސާލަކަށް، ނަމާދު ޤާއިމު ކުރުމަށް ޤުރުއާނުގައި އަންގަވާފައިވާ ބުނެފައެވެ. ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމަށް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ މިބުނުން، އަދި ކުރަންވީގޮތް ތަފްސީލުކޮށް ދެއްވާފައިވަނީ ގޮތުން ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާނުގައި ކުރައްވާފައިވާ "صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي" މިބަސްފުޅެވެ. މާނައަކީ: "ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަމާދު ކުރައްވަނިކޮށް ތިޔަބައިމީހުން ދުށްގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ކުރާށެވެ"! އާނެކެވެ. ނަމާދުގެ ރުކުންތަކާއި ފަރުޟުތަކާއި ރަކުޢަތްތަކުގެ ޢަދަދާއި ނަމާދު ކުރަންވީ ގޮތުގެ ތަފްސީލެއް ހުރީ ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައި ނުވާކަން ދަންނަން ޖެހެއެވެ. އަދި ހިއްސާއެއްވޭތޯ؟ ރައްދުވާނީ ކުރުމަށް ފަރުޟު ވެގެންވާ ހިތަށް ނަމާދު ކަމެއްވެސް ޤުރުއާނުގައި ކަނޑައަޅުއްވައި އަންގަވާފައި ނުވެއެވެ. މިހިރާ ކަމެއްވެސް އެނގެނީ ސުންނަތުންނެވެ. އެހެންކަމުން ރަސޫލު ﷲ ﷺ ނަމާދު ކުރެއްވިގޮތަށް ނަމާދު ކުރުމީ، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކުވެސް ނަމާދު ކުރެއްވިގޮތަށް ނަމާދު ކުރުމީ ޘަވާބު ލިބޭކަމެކެވެ، އަދި އެގޮތަށް ނަމާދު ނުކުރިއަސް، ނުވަތަ އެގޮތާ ޚިލާފަށް ކުރިއަސް، ރަނގަޅުވާނޭ ފާފަވެރިއެއްނުވާނޭ އެއްވެސް މިހެން ނުބުނާށެވެ. ބައެއްގެ އެހާން އަދާކުރުމަށް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ބުނުމެވެ ކަމުގައިވާ ﴿ وَلِلَّهِ

عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ﴾ ج

މާނައީ: "ﷲއަށްޓަކައި ގެފުޅަށްގޮސް ޙައްޖުވުން މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ". މިޙުކުމް ބަޔާންކުރަނީ ދެއްވަމުން، ކިޔުއްވި ރަސޫލާ ﷺ ޙައްޖު ކުރައްވާ ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ. "خُذُوْا عَنِّيْ مَنَاسِكَكُمْ" މާނައީ: "ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރާނޭގޮތް ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ދަސްކޮށްގަންނާށެވެ"!

މިއީ ޤުރުއާނުގައި ޢާއްމުކޮށް އައިސްފައިވާ ޙުކުމެއް، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ބަސްފުޅުތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތުގެ މިސާލެވެ.

ދެންއޮތީ ޤުރުއާނުގައިވާ ޙުކުމެއް ރަސޫލާ ﷺ ގެބަސްފުޅުތަކުން ސުންނަތްތަކުން ބަޔާންކުރެވިފައި އޮތުމެވެ. މިފަދަ ކަންތައް ބައެއް ފަހަރު ޤަރީނާއަކުން ބަޔާންކުރެވިފައި އޮވެދާނެއެވެ. ބައެއްފަހަރު އެފަދަ ކަމެއް އެހެނިހެން ބަޔާނުގެ ވަސީލަތުން ބަޔާންކުރެވިފައި އޮވެދާނެއެވެ. މީގެ މިސާލުގައި ވައްކަން ކުރާ މީހާގެ އަތްކަނޑަން ޤުރުއާނުގައި އަމުރުކުރައްވާ ބުނުއްވެވެ. އެއީ ﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا ﴾

"المائدة38". މާނައީ : "ވައްކަންކުރާ ފިރިހެން މީހާއާއި ވައްކަންކުރާ އަންހެންމީހާގެ އަތް ފަހަ ތިޔަބައި މީހުން ކަނޑާށެވެ"! ނަމަވެސް ވައްކަންކުރާމީހާގެ އަތް ކަނޑަންވީ ކިހާ ނިޞާބަކުން ކަމެއް، އާޔަތުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައި ނުވެއެވެ. މިކަން އެނގެނީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަޔާނުފުޅުންނެވެ. އެހެން އިބްނު ޢުމަރުގެ ބުނުއްވުމަކަ އެކަށައަޅާފައިވާ ސުންނަތުންނެވެ. އެއީ، ވައްކަން ކުރި މީހެއްގެ އަތް ކަނޑުވާލަން، ޤުރުއާނުގައި ޚާއްޞަކޮށް އައިސްފައިވާ ބުނުއްވުން ތަންފީޛުކުރެވުނު އާއްމުގޮތުން ބަޔާންކުރުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމުގައި ދަންނަވަމުންނެވެ.

ތަޔައްމުމު ކުރުމުގެ ޙުކުމް އައިސްފައިވާ ޤުރުއާނުގައި ވެއެވެ.

﴿ فَٱمۡسَحُواْ بِوُجُوهِكُمۡ وَأَيۡدِيكُمۡۗ ﴾ ”النساء 43“ ވާނީ:

ތަޔައްމުމު ކުރާ ހިނދު ތިޔަބައިމީހުން މޫނާއި ދެއަތުގައި ބިމުގައި އަތްޖަހާފައި ފުހޭށެވެ! ނަމަވެސް ފުށްޓިލި އަތުގެ ކޮޅާ ހިސާބަށްދެއިކަން ޤުރުއާނުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައި ނުވެއެވެ. މިކަންވެސް އެނގެނީ ސުންނަތުގައެވެ. އެއީ، އުގަބޯނުޖާ ހަމައަށްކަން ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ޢަމަލުފުޅުން ދައްކަވައިދެއްވާފައެވެ.

ޙައްޖުގެ އަރުކާން އަދާކުރުމުގައިވެސް، ކަޢުބާގެ ވަށައިގެން ޠަވާފު ކުރުމަށް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވާ ޙުކުމުގައި، ޠަވާފުކުރަންވީ ކިތައްފަހަރު ކަމެއް ނުވެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި ﴿ وَلۡيَطَّوَّفُواْ بِٱلۡبَيۡتِ ٱلۡعَتِيقِ ﴾ ”الحج 29“ މިއެވެ. ވާނީ : "އަދި ގެދުގެ ވަށައިގެން އެބައިމީހުން ޠަވާފު ކުރާހުށިކަމެވެ"! މިބުނެވި ބަޔާން ކޮންތައްތަކުގެ ގޮތުން، ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ގެދުގެ ވަށައިގެން ހަތްފަހަރު ޠަވާފުކުރައްވައި މަޤާމު އިބްރާހީމުގައި ދެ ރަކުޢަތް ނަމާދު ކުރައްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން ޠަވާފުކުރަންޖެހޭނީ ހަތްފަހަރުކަމާއި އޭގެފަހުގައި މަޤާމު އިބްރާހީމުގައި ދެރަކުޢަތް ނަމާދު ކުރަންޖެހޭކަން އެނގެއެވެ.

މިފަދަ ބާވަތްތަކުގައި، ސުންނަތުން ބަޔާން ކޮށްދެއްވުން ކޮންމެކަމެއްގައިވެސް ބުނުމަކަށް ވާނީ، ޤުރުއާނުގައި އެކަން އައިސްފައިވުމާ ބުނުވެ. އެއީ، ޤުރުއާނުގައި ވާޖިބު ކަމެއްގެ ޒަކާތުގައި އައިސްފައިވާ ކަމެއްނަމަ، އެކަންކުރަންވީގޮތް ސުންނަތުން އަންގައިދެއްވާފައިވާ ޒަކާތުގެ ބުނުމުވާނީ ވާޖިބު ކަމެއްގެ މިސާލަކަށް ޒަކާތާއިނަމަވެސް ސުންނަތުގައިވާޖިބުކޮށްފައިވެސް ވާނީ މިސާލަކަށް މަކާނުވެ. އަދި އެކަމަކީ

ޤުރުއާނުގައި ހުއްދަ ކަމެއްކަމުގައި އައިސްފައިވާ ޙުކުމެއްސަ، ސުންނަތުން ހަރާމްކުރަން އަންގައިދެއްވިގޮތް ވާނީ ހުއްދަ ކަމަކަށެވެ.

ނ- އަނެއްބަޔަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ޙުކުމްތައް ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމުގެ ގޮތުން ނޫންގޮތަކަށް ރަސޫލު الله ﷺ ކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމެވެ. މިފަދަކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައިވެސް ދެބާވަތުގެ ކަންތައްތަކެއް ހިމެނެއެވެ. އެއީ އެކަމެއްގައި ޝަރުޢީ ސިފައެއްވާކަން ޤުރުއާން އޮންނަކަންކަމާއި، އެފަދަ ސިފައެއްވާކަން ޤުރުއާނުންނަން ކަންކަމެވެ.

<u>ފުރަތަމަ ބާވަތް:</u> އެކަމެއްގައި ޝަރުޢީ ސިފައެއްވާކަން ޤުރުއާން އޮންނަކަންކަމެއްކަމެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުތަކުން ވާޖިބު ކަމެއްކަން ސާބިތުވާން ރޯދަ ކަމެއްފަދަ، ނުވަތަ ކުރުން މުސްތަޙައްބު ކަމެއްކަން، ނުވަތަ ހުއްދަ ކަމެއްކަން ސާބިތުވާން އޮވެލާފަދަ، މުސްލިމުންގެ ކަލަކުމެއް ވާޖިބު ހުރި އެފަދައިންނެވެ. އެބައި، އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައި ވާޖިބު ކަމެއްނަމަ ކުރުމަކީ މިހުންނަކަށްވެސް އެކަން ވާޖިބު ކަމަކަށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގައި މަންދޫބު ކަމެއްނަމަ ކުރުމަކީ މިހުންނަކަށްވެސް އެކަން ވާޖިބު މަންދޫބު ކަމަކަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ހުއްދަކަމެއްނަމަ ކުރުމަކީ މިހުންނަކަށްވެސް އެކަން ވާޖިބު ހުއްދަ ކަމަކަށެވެ.

މިގޮތަށް ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ އެތައް އާޔަތްތަކުން ދަލީލުކުރައްވައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވެއެވެ.

ޤުރުއާނުގައި މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴾ [اَلْحَشْرُ 7] މާނައީ:

"އަދި الله ގެ ރަސޫލާ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ގެނެސްދެއްވި ކޮންމެ ކަމެއްގައި، ފަހެ ތިޔަބޭފުޅުން ހިފާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ނަހީ ކުރެއްވި ކޮންމެ ކަމަކުން ތިޔަބޭފުޅުން ދުރުހެލިވެ ގަންނާށެވެ"!

އަސްޙާބު ބޭކަލުންގެ ޢަމަލުފުޅުތައް ބަލާއިރު، ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް އެބޭކަލުން ރަސޫލު الله ﷺ އަޅި ނަމޫނާއެއް ކަމުގައި ބައްލަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ފުރިހަމައަށް ތަބާވެ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުފުޅު ޙުއްޖަތެއް ކަމުގައިވެސް ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ.

މިގޮތުން ބަލާއިރު އުމަރުގެފާނު އަލްޙަޖަރުލް އަސްވަދަށް ބޮސްދެއްވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ. އިބަ ހިލައަށް رسول الله ﷺ ބޮސްދެއްވިތަން އަހުރެންނަށް ފެނިފައި ނުވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އިބަ ހިލައަށް ބޮސް ނުދޭނީމުހެވެ.

<u>ދެވަނަ ގޮތަކީ</u> : ރަސޫލު الله ﷺ ކުރެއްވި ޢަމަލުފުޅުތަކުން އެއްވެސް ގޮތަކަށް ޝަރުޢީ ޙުކުމެއްކަމެއް އެނގެން ނެތުމެވެ. މާނައީ ތަޝްރީޢު ކުރެއްވުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ކުރެއްވިކަމެއްކަން އެކަމުން ފާޅުވާން ނެތުމެވެ. މިފަދަ ބާވަތުގައި އެކުރެއްވި ކަމެއް ކުރައްވާފައިވަނީ الله އަށް ކުއްމަންވެ ވަޑައިގަތުމުގެ މަޤްޞަދުގައިނަމަ އެކަންވާނީ އުއްމަތުގެ މުސްލިމުންނަށްވެސް ކުރުން މަންދޫބު ކަމަކަށެވެ. މިސާލަކަށް ދާޑި ބޮޑުކުރުމަކީ ނޫން ގޮތަކަން ކުރައްވާފައިވާ ސުންނަތް ނަފުލުނަމަ ، އެހެންމީހުންނަށްވެސް އެކަން ކުރުން މުސްތަޙައްބު ވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެކަމަކީ الله އަށް ކުއްމަންވެ ވަޑައިގަތުމުގެ މަޤްޞަދުގައި ކުރެއްވި އަޅުކަމަކަށްވާތީއެވެ.

ނަމަވެސް އެކަމަކީ الله އަށް ކުއްތަންވެ ވަޑައިގަތުމުގެ
ގޮތުން ކުރެއްވި ކަމެއްކަން އެ ބަދަލުކުރުން ފާޅުވާން ނުދެނަމަ، ބައެއް
ޢިލްމުވެރިން ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައި، އެކަން ވާނީ އެހެން މިހުންނަން
ހުއްދަ ކަމަކަށްވެ. މީގެ މިސާލަކީ، ހަނގުރާމައިގެ އެކިއެކި ހުނަރުތަކާއި ވިޔަފާރި
ކުރެއްވުމާއި ދަނޑުވެރިކަންކުރެއްވުން ފަދަ ކަންކަމެވެ. ބަދުރު ހަނގުރާމައިގާ
ރަސޫލާ ﷺ ތަނަކަށް މަޖުކުރެއްވުމުން ސަޙާބީއަކު ދެންނެވިއެވެ. ހަނގުރާމައަކީ
ވިސްނުމާއި ރޭވުންތެރިކަމާއި ހަނގުރާމައިގެ އުކުޅު ބޭނުން ކުރަންޖެހޭ
ކަމެކެވެ. ތިހިސާބުގައި މަޖުކުރެއްވީ الله އަމުރު ކުރައްވައިގެންތޯއެވެ.
އެކަލޭގެފުޅު ޖަވާބުދެއްވިއެވެ. ނޫނެކެވެ. ހަނގުރާމައިގެ ރޭވުމާއި
އުކުޅުތަކެވެ. އަލްހުބާބު ދެންނެވިއެވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭގެފުޅު
ތިމަޖުކުރެއްވިތަނަކީ ރަގަޅު ތަނެއްނޫނެވެ. މިމައިދާނުގައި ފެންވަޅުތައް
ހުރިތަނުތަނަށް ވެރިވާންޖެހޭނެއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފުޅު އެސަޙާބީގެ މަޝްވަރާއާ
އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ކުރެއްވިއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ މަދީނާއަށް ވަޑައިގަތުމުން މަދީނާގެ ދަނޑުވެރިން
ކަދުރު ރުއް ތިޔަކަން ހަދައެވެ. މިކަން ދެކެވަޑައިގެން، الله އަށް ވަޙީކުރެއްވުމަކުން
ތިޔަކަން ނުކުރަތަސް ރަނގަޅުވާނޭތޯ އެއްޗެވެ، އެކަލޭގެފުޅު ބަޔާން
ކުރިއެވެ. އެހިނދު އެމީހުން އެކަމަން ބަދަލުކުރިއެވެ. ވީއިރުން އައި އަހަރު
ނަތީޖާ އާދަ ކަދުރުގަސްތަކުން ނުވެއެވެ. އެހިނދު އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފުޅު
ވިދާޅުވެގެން އަޅުގަނޑުމެން އެކަން ނުކޮށް ދޫކޮށްލުމުން ނިކުމީ ނަތީޖާއަކީ
މިއެވެ. އެހިނދު ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކާ
ބޮޑަށް އެނގޭނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ."

އަލްއިމާމުއްޝާފިޢީ ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި މިފަދަ
ކަންކަމީވެސް ކުރުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ކަންކަކަމެވެ. އެހެނީ، ﷲ އަށް
ކުއްތަންވެ ވަށައިގަތުމުގެ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ކަމެއްކަން އެކަމުން
ފާޅުނުވި ކަމުގައިވިޔަސްވެސް، އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ ކޮންމެ ބަދަލުގައިވެ
އުސްވަތް ކަންތެރިވުމަށް އެއީ ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމުގައިވާތީ، ﷲ އަށް
ކުއްތަސްވުމުގެ ގޮތުން ކުރާ ކަންތައް ބަރަކާތްތެރި އެންމެހައި މިންވަރަކަށްވާނީ
ކުރުން މުސްތަޙައްބު ވެގެންވެއެވެ.

އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ބައިތަކުން އެގޮ އެއްކޮޅަކީ، ޝައްވާލުމަހުގެ
ރޯދަ ކަމުގައި ޖަމާޢަތުގައި ފަރުވާތެރިވުމާއި ތަރާވީޙު ނަމާދު ރަމަޟާން
ބަދަލު ޝައްވާލުމަހުގެ ހަރޯދަ ކަންތައްތައް ކުރެވޭނެއެވެ. ދުވަސް ތަކުގެ ފަހު ކުޅަދާނަކަމާ
ފަހަރު ދުވަސްވާ ހަރޯދަ ކަމުގައި ހަތަރު ފަހަރު : ޙައްޖު، ދުލްޤަޢިދާ (ޝައްވާލް)، ހަތާރު،
މުޙައްރަމް، ޞަފަރު (ހައްދަ) މިފަދަ ބައިގެ ދުވަހުން "ދުލްޤަޢިދާ" ގެ މާނައެވެ.
ސަރަހައްދު رسول الله ﷺ ގެ އަރިހުން ވާރިދުވެފައިވާ އެންމެހައި ޙަދީޘްތަކާއި
ހަދީޘްތަކާއި އެކަށީގެން ކުރަމުން ކުރެއްވި އިޙްސާނު އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް،
ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ދުވަސްތައް ބިނާވި ދުލްޤަޢިދާ ނުވަތަ ކުރުން
މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ ޝައްވާލް ކަންތައްތަށް ކޮށްދެއެވެ. އަދި ހަމައެއްކަމެވެ. މިއީ
މުހިން ދުވަހުގެއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހުގެއެވެ.

ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެފައިވާ ޙަދީޘް ބަޔާންވެ އެކަން
ކުރުމުން ތަރާވީޙު ހިތުގެ އަދި ނަހަމަ ދުވަސްތަކުގެ ބަޔާން ނަހަމަ ކަމުގެ ބޮޑު
މުހިން ގޮތެވެ. އެކަށީގެންވާ ބަރަކާތްތަކާއި ދުވަހުގައި މިފަދަ ކަންތައްތައް
ހިފެހެއްޓުމާ ޖަހައިން ޙައްޖު ކަންތައްތަކާއި ކުރުން ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ
ހިފެހެއްޓުމެވެ.

ޙަދީޘް ބެހިގެންވާ ބައިތައް

އިސްލާމް ބަޔާންކުރެވުން ޙަދީޘްތައް ނުވަތަ ސުންނަތްތައް ވާރިދުވެގެން އައިސްފައިވާގޮތަށް ބަލާއިރު، ތިން ބައިބަޔަށް ބެހިގެންވެއެވެ. އެއީ مُتَوَاتِرُ سُنَّة އާއި، مَشْهُوْرُ سُنَّة އާއި، آحَادُ سُنَّة އާއި މިތިން ބައެވެ. .

މުތަވާތިރު ސުންނަތް :

މުތަވާތިރު ސުންނަތަކީ ނުވަތަ ޙަދީޘަކީ، ކަންހިގި ދޯ ޒިޔާދަން، ބަޔަކު މީހުން އެއްބަސްވެ ދޮގުހަދައިގެން ވިޔަސް ރިވާކުރުން، މުސްތަޙީލު ކަމަކަށްވާވަރުގެ ގިނަ ބަޔަކަށްގެ މީހުން ރިވާކޮށްފައިވާ ރިވާޔަތެވެ.

މަޝްހޫރު ސުންނަތް :

މަޝްހޫރު ސުންނަތަކީ ނުވަތަ ޙަދީޘަކީ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން އެކެއް ނުވަތަ ދެ ރާވީއަކު ކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތަކަށެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ ފަހުގައި ތާބިޢީންގެ ދުވަސްވަރު ވިއަސް އަދި އޭގެފަހުންވެސް ގިނަ އަދަދަކުގެ ރާވީން ރިވާ ކުރައްވައި، ޙަދީޘް އިލްމުވެރިންގެ މެދުގައި މަޝްހޫރުވެފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ. އެހެން އިބާރާތަކުން ބުނަނީނަމަ މުތަވާތިރުގެ ޝަރުތުތަކު ޙަދީޘްގެ ޞަޙާބީން ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ. ނަމަވެސް ދެވަނަ އަދި ތިންވަނަ ޠަބަޤާތުގައި މަޝްހޫރުވެ ތަވާތުރުވެފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ.

އާހާދު ސުއްނަތް

އާހާދު ސުއްނަތަކީ ނުވަތަ ހަދީޘަކީ، ޞަޙާބީންގެ ދުވަސްވަރުވެސް އަދި ތާބިޢީންގެ ދުވަސްވަރުވެސް އަދި ހަމައެފަދައިން ތަބަޢު ތާބިޢީންގެ ދުވަސްވަރުވެސް، ތަވާތުރުގެ ޢަދަދަށްވުރެ މަދުޢަދަދެއްގެ ރާވީން، ރިވާޔަތްކުރައްވާ ހަދީޘްތަކެވެ. އެހެންކަމުން އާހާދު ހަދީޘަކީ މުތަވާތިރު ހަދީޘާއި މަޝްހޫރު ހަދީޘް ފިޔަވައި ދެންހުރި ހަދީޘްތަކެވެ.

އާހާދު ހަދީޘްގެ ހުކުމް

ހ - މިދެ ހާދިޘާގައިވެސް އަބޫބަކުރުގެފާނު ދިނިކަންޖާ ރިވާޔަތްކުރައްވާފައިވާ މިދެ ހަދީޘް ޤަބޫލު ކުރައްވާ ޞަޙާބީން އެއަށް ޢަމަލު ކުރެއްވިއެވެ.

ށ - އަބޫބަކުރުގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި ، ބައްޕަގެ ފަރާތުގެ މާމައަށް ތަރިކައިން ހަ ބައިކުޅަ އެއްބައި ދެއްވާފައިވަނީ، އާހާދު ރިވާޔަތަކަށް ބުރަވެ ވަޑައިގެންނެވެ. އެއީ المغيرة بن شعبة އާއި محمد بن مسلمة ރިވާކުރެއްވި ހަދީޘަކަށެވެ.

ނ - ޢުމަރުގެފާނުގެ ދުވަސްވަރު ، ފިރިއެއްގެ މަރުގެ ދިޔައިން އާނާގެ އަނބިމީހާ ވާރުތަ ކުރެއްވިވެސް އާހާދު ހަދީޘަކުން ބުރަވެ ވަޑައިގެންނެވެ.

ރ - ހަމަ އެފަދައިން ޢުމަރުގެފާނު މަޖޫސީން އަތުން ޖިޒްޔާ ނެންގެވީވެސް އާހާދު ރިވާޔަތަކަށެވެ.

މިނޫނަސް މިފަދަ ކިޔަންދު ހާދިޘާތަކެއް ހިނގާފައިވެއެވެ.

މިހުރިހާ ރިވާޔަތްތަކުން އެނގި ސާބިތުވަނީ، ހަދީޘުގެ ޙުއްޖަތްކަން

ސާބިތުވެއްޖެނަމަ ، އެއީ މުތަވާތިރު ރިވާޔަތެއްކަމަށް މަޝްހޫރު ރިވާޔަތެއްކަމަށް އާޙާދު ރިވާޔަތެއްކަމަށް، އެއަށް ޢަމަލު ކުރުން ވާޖިބުވާނޭކަމެވެ. ހަމައެހެންމެ އެއީ ޝަރުޢީ ޙުއްޖަތު ސާބިތު ކުރެވިދާނޭ ޙުއްޖަތެއްކަމަށް ވެއެވެ. މިކަމުގައި ބޭނުންވާނީ ރިވާޔަތުގެ ސައްޙަކަން ސާބިތުވުމެވެ.

ސުއްނަތުގެ ޙުއްޖަތު:

އިސްލާމް ދީނުގެ ފުރަތަމަ މަސްދަރު ކަމުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ވީފަދައިން، އެދީނުގެ ދެވަނަ މަސްދަރަކީ ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ ޙަދީޘާއި ސުންނަތެވެ. قرآن އާ سنة އާ ދެމެދުވާ ގުޅުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކާ އާ ދެމެދުވާ ގުޅުމެވެ. އެ ދަލީލުތަކާ އެކަކީ އަނެކަކާ ވަކި ނުވާ ގުޅިފައިން قرآن އާ سنة ވެސް ވަކިކޮށް ނުލެވޭނެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކާ ދުރުން ކިޔައި އެއަށް އީމާން ނުވާހާ ހިނދަކު އެއްވެސް މީހެއްގެ އީމާންކަން ފުރިހަމަ ނުވާ ފަދައިން ޤުރުއާނާއި ސުންނަތަށް ޤަބޫލުކުރުން މި ދެމަސްދަރުގެ ޙުއްޖަތަކީ ވާޖިބު ނުވަނީސް އެމީހެއްގެ އީމާން ފުރިހަމައެއް ނުވާނެއެވެ.

އިސްލާމް ދީނުގެ ހުރިހާ ޙުކުމްތަކުގެ ތަފްސީލު ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައެއް ނުވެއެވެ. ގިނަ ޙުކުމްތައް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވަނީ އިޖުމާލީ ގޮތެއްގައެވެ. އޭގެ ތަފްސީލާއި ކުރަންވީ ގޮތް އައިސްފައިވަނީ ސުންނަތުގައެވެ.

ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުއްނަތަކީ شرعي حكم ތަކުގެ ޙުއްޖަތެއްކަން ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސަޙީޙަ އިޖުމާޢު ތަކުރާރުނާއި އިޖުމާޢު ތަކުރާރުނާއި ޞަޙީޙު ޙަދީޘުތަކުންނާއި އަސްބާބު ޞަޙާބީންގެ އިޖުމާޢުންނާއި ޢަޤްލީ ދަލީލުތަކުން

ވަރަށް ރަނގަޅަށް ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ޙަދީޘް ޤުރްއާނުންވެސް މިކަމަށް ދަލީލު ލިބޭވެއެވެ. ....

1 ފުރަތަމަ ދަލީލު(ޤުރްއާނުގެ ދަލީލު) :

ހ - ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވިއިރު އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ޤުރްއާނުގައިވާ ބުނުއްވުން މީސްތަކުންނަށް ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމަށް މާތް الله ވަޙީ އެކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ﴿ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ " النحل 44 "

މާނައީ: އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ އެބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ފިކުރު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

މިގޮތުން ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ވެސް ޤުރްއާނުގައިވާ އެންމެހައި ޙުކުމްތަކާއި އިރުޝާދުތައް މީސްތަކުންނަށް ޢަމަލީގޮތުން ދަސްކޮށްދެއްވާ، ބަޔާން ކޮށްދެއްވާ ފަރާތެވެ. މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ޙައްޖު ފަރުޟު ކުރެއްވި ކަން ޤުރްއާނުގައި މާތް الله އަންގަވާފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ޙައްޖުގެ އަރުކާންތައް ފުރިހަމަ ކުރާނޭ ގޮތުގެ ތަފްސީލު ޤުރްއާނުގައި އައިސްފައެއް ނުވެއެވެ. އަކަންތައް އައިސްފައި ވެސް ސުއްނަތު ގައެވެ. ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ވެސް އަމިއްލަފުޅުން ޙައްޖުވެ ވަޑައިގެން ޢަމަލީގޮތުން ޙައްޖުގެ އަރުކާން އަދާކުރައްވައި ގޮތް މީސްތަކުންނަށް ދަސްކޮށް ދެއްވާފައެވެ. އަދި "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ޙައްޖުގެ އަރުކާން އަދާ ކުރާގޮތް ތިޔަބައިމީހުން ނަގައިގަންނާށެވެ" ވެސް ޙައްޖުގެ

އަޅުކަން އަދާކުރެއްވުމުގެ ތެރޭގައި ބަޔާންކޮށް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. (الحديث ....)

زكاة ވެސް فرض ކުރެއްވިކަން ޤުރުއާނުގައި އައިސް ވެއެވެ. ނަމަވެސް ޒަކާތު ނެރެންވާ މިންވަރާއި نصاب އާއި، زكاة ނެރެންޖެހޭނީ حول (އަހަރު) ހަމަ ވުމުން ކަމާއި މިކަންކަމުގެ ތަފްސީލުވެސް އައިސްފައިވަނީ ސުންނަތުގައެވެ.

އަދި ޙައްޖު އެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ އަސްލު ފުރިހަމަ ރުކުން ކުރުގައިވާ ނަމާދުގެ ރަކުޢަތް ތަކުގެ ޢަދަދާއި އަނގާދުގެ ރުކުން ތަކާއި فرض ތަކާއި ނަމާދު ކުރަންވީ ގޮތުގެ ތަފްސީލު ވެސް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ރޯދައި ދޫކޮށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް فرض ކުރައްވާފައިވަނީ ކިތައް ނަމާދުކަން ވެސް ޤުރުއާނުގައި ބަޔާން ކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. މިކަންކަމުގެ ވެސް ތަފްސީލު އައިސްފައިވަނީ ސުންނަތުގައެވެ. އެހެން ކަމުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކޮށް ކުރައްވާ ފައިވެއެވެ. " صَلُّوْا كَمَا رَأَيْتُمُوْنِي أُصَلِّي " (البخاري) މާނައީ: ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ކުރައްވާނީ ތިމަންބޭފުޅާ ނަމާދު ކުރައްވާ ތީ ފެނި ތިބޭ ގޮތަށެވެ.

ނ - ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ އެކަލޭގެފާނަށް މާތް الله އިއްވާފައިވާ ވަޙީގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ. އެކަލޭގެ ވަޙީ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ.

﴿ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلْهَوَىٰٓ ۝٣ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْىٌ يُوحَىٰ ۝٤ ﴾

"النجم 3-4" މާނައީ: އަދި އެކަލޭގެފާނު (ރަސޫލާ) އަމިއްލަ އެދުންފުޅަކަށް ވާހަކަފުޅެއް ނުދައް ކަވަތާވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅަކީ، އެކަލޭގެފާނަށް އިއްވުނު ވަޙީއެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

ނ - ޤުރުއާނުގައި ވާފަދައިން ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަން ނުވާ މީހާ الله އަށް ކިޔަމަންވާ މީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ . الله وحی ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدۡ أَطَاعَ ٱللَّهَۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ عَلَيۡهِمۡ حَفِيظٗا ﴾ "النساء 80" ވާނީ:

رسول އާއަށް ކިޔަމަންވެގަތުމީ މީހާ الله އަށް ކިޔަމަންވެގެންވީކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި (الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަން ނުވެ) ފުރަގަސްދީފި މީހާ ދަންނާށެވެ. ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށްވާ ބާރުވެރިއެއް ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމެވެ. އެބަހީ އެފަދަ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް، އެބައިމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ޙިސާބު ބައްލަވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވެ.

الله ގެ ކަލާމުފުޅު ކަމުގައިވާ ކީރިތި ޤުރުއާން އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް އައިސްފައި ވަނީ رسول ﷺ ގެ ދުލުފުޅު މަތިން ކަމުގައި ވީ ހިނދު، އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް އީމާން ނުވާ މީހާ ބަލާއިރުގައި ޤުރުއާނަށް ވެސް އީމާންވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

ރ - އަދިވެސް وحی ކުރައްވާ ފައިވެއެވެ.﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴾ " الحشر 7 " ވާނީ:

އަދި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދެއްވި ކަންތައް ތިޔަ ބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީ ކުރެއްވި ކަމަކުން ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެ ގަންނާށެވެ.

ޅ - الله އަށް ކިޔަމަންވުމަށް ޤުރުއާނުގައި ކުރައްވާފައިވާ އަމުރާއި ވިއްދިއިގެން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އުރެދުމާ އެއްފަދައިން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންނުވުމަކީ މުއުމިނުން ކުރާ ހުރި ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެ އުވިގެން ހިނގައިދާނޭ ކަމެއްކަން އަންގަވާފައިވެއެވެ. މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވިއެވެ. ﴿ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ ﴾ މާނައީ : އޭ އީމާންވީ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށް ނުލާށެވެ.

މިއާޔަތުން ދޭހަވަނީ الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ނުކިޔަމަންތެރި ވުމަކީ މުއުމިނުން ކުރާ ހުރި ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެ ހިނގައިދާނޭ ކަމެކެވެ.

ކ - ޝަރީޢަތް ސުންނަތުގައި މާތް الله އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ރަސޫލާ ފޮނުއްވާފައިވަނީ އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވުމަށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނީއުޅުމުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް އެކަލޭގެފާނަކީ ނަމޫނާއެއްކަމުގައި ބެލުމަށެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ ﴾" الأحزاب 21" މާނައީ : ހަމަ ކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިގާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ. އެއީ

الله ގެ ރަޙްމަތާއި އާޚިރަތުގެ ސަވާބަށް އެދޭ އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދުމަކުރާ މީހަކަށެވެ.

٢ - ދުނިޔެމަތީގައި އިންސާނަކަށް ލިބޭނެ އެންމެ މަތިވެރި ނިޢުމަތަކީ، އޭނާ ހެއްދެވި ކަލާނގެ ރުހިވަޑައިގަތުން ހާޞިލުވުމެވެ. މިމަތިވެރި ނިޢުމަތް ހާޞިލުވާންއޮތީވެސް އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި ރަސޫލާއަށް ތަބާވުމުން ޙާޞިލުވެގެންނެވެ. މިކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން الله ވަޙީކުރައްވައެވެ.

﴿ قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣١ ﴾ "آل عمران 31" މާނައީ : ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ލޯބިވާ ކަމުގައިވާނަމަ ދެން، ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ތަބާވާށެވެ! އޭރުން الله ތިޔަބައިމީހުންދެކެ ލޯބިވެ ވޮޑިގެންފާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި ދެއްވާނެއެވެ. الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިކަލާނގެއެވެ.

٣ - الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤۡمِنٖ وَلَا مُؤۡمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمۡرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلۡخِيَرَةُ مِنۡ أَمۡرِهِمۡۗ وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلٗا مُّبِينٗا ٣٦ ﴾ "الأحزاب : 36"

މާނައީ : މުއުމިނު ފިރިހެނަކަށް އަދި މުއުމިނު އަންހެނަކަށް، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަމަކާމެދު ވަކިގޮތަކަށް ނިޔާކަނޑައަޅުއްވައިފިނަމަ، އެކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ ހިތް ނުރުހޭ ކަމެއްކަމުގައިވިޔަސްވެސް، އެކަމުން ޚިޔާރެއް ހުރުމުގެ

އިޚްތިޔާރު އެބައިމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. އަދި الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ ފަހެ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ!

2 ދެވަނަ ދަލީލު (ސުއްނަތުގެ ދަލީލު):

ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘްތަކުގެ ބަސްފުޅުތަކުން އެކަލޭގެފާނުގެ ސުއްނަތަށް ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ޙުއްޖަތްތަކެއްކަން އެނގެއެވެ. މީގެ ބައެއް ދަލީލު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

ހ - ޙަދީޘް ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ." مَنْ أطَاعَنِيْ فَقَدْ أطَاعَ اللهَ و مَنْ عَصَانِى فقَدْ عَصَى اللهَ" (البخاري) މާނައީ : މިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަން ވީމީހާ ހަމަ ކަށަވަރުން الله އަށް ކިޔަމަން ވެއްޖެއެވެ. އަދި މިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަން ވީމީހާ ފަހެ ހަމަ ކަށަވަރުން الله އަށް ނުކިޔަމަންވެއްޖެއެވެ.

ށ - އަދިވެސް ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. " كُلُّ أمَّتِيْ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ الاّ مَنْ أبى ، قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللهِ وَمَنْ يَأبَى ؟ قال : مَنْ أطَاعَنِيْ دَخَلَ الْجَنَّةَ ومَنْ عَصَانِى فَقَدْ أبَى " (البخارى) މާނައީ : މިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ދެކޮޅު ހަދައިފި މީހަކު ފިޔަވާ އެއްމެން ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުއްޓެވެ. އެހިނދު އަސްޙާބުން ބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާ އެވެ! ދެކޮޅު ހަދަނީ ކާކުތޯ އެވެ؟ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. މިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަން ވީމީހާ މީހުންނަކީ ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުއްޓެވެ.

އަދި ޙަދީޘް ކަލޭގެ ފާނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ވެއްޖެ މިހާ ހަމަކަށަވަރުން ދެނެގަތުމަ
ހަރާމްވީއެވެ!!!

ނ - ރަސޫލު الله ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "تَرَكْتُ فِيْكُم أمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُم بِهِمَا كِتَابَ اللهِ وسُنَّةَ نَبِيِّهِ" [مالك والحاكم والبيهقي] މާނައީ : ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ދެކަން ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާފައި މިވަގުތަށްވެސް ދެކަންތައްކަމުގައި ހިފެހެއްޓިގެން ތިބޭހާ ހިނދަކު، ތިޔަބައިމީހުން މަގު ފުރެދިގެންނެއް ނުދާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތެވެ.

ރ - ރަސޫލު الله ﷺ ޙަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. "ألا إِنِّيْ أوْتِيْتُ الْقُرْآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ" (المسند) މާނައީ : "ދެނެގަންނާ އެޔާ އެއާ އެއްފަދަ ދެވަނަ އެއްޗެއް ޤުރުއާނާއި އެކުގައި ލިބިވަޑައިގެންފައިވެއެވެ". މި ޙަދީޘްގައި އެއީ ސުންނަތްކަމާއި ދެނެގަންނާ އެއްފަދަ ދެވަނަ އެއްޗަކީ ސުންނަތެވެ.

ބ - حَسّان بن عَطِيّة ނަމަކަށް ކިޔުނު ތާބިޢީއެއްގެ ކިބައިން الدَّارِمِي އާއި البَيْهَقِي ރިވާ ކުރައްވާފައިވަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "كَانَ جِبْرِيْل عليه السلام يَنْزِلُ عَلَى رَسُوْلُ اللهِ ﷺ بِالسّنةِ كَمَا يَنْزِلُ عَلَيْهِ بِالْقُرْآنِ يُعَلّمُهُ إِيَّاهَا كَمَا يُعَلّمُه القُرْآن . މާނައީ : ދެނެގަންނާށެވެ ހަމައެކަނި ވަޙީގެންނާ ހަމައިން ޖިބްރީލުގެފާނު ރަސޫލު الله ﷺ އަރިހަށް ސުންނަތާއިގެން ހަމައެކަނި ވަޙީގެންނާ، ދެނެގަންނަވާށެވެ އުގަންނަވާ ދެއްވާ ހަމައިން، ސުންނަތްވެސް އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވާ ދެއްވައެވެ.

ޅ - ދެނެގަންނަގައި ވާރިދުވެހުގައި ނަބީ ބުނުމަކަށް ރަސޫލާ ﷺ ކުރައްވާ ބުނުމުއްނަމަ އެއީ މާތް الله އެކަލޭގެފާނަށް ވަޙީގެ ދަރިޔާއިން

އަންގަވައިގެން ކުރައްވާ ބުނުއްވެވެ. މީގެ ބައެއް ހެކިތައް މިތާގައި ނަކަލުކޮށްލާނަމެވެ.

- ބަދު އަޚްލާޤީ މައްސަލަތަކެއްގައި ބެހިލައިވާ މީހެއްގެ ބައްޔަރަކު އެއްދުވަހު އައިސް ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުގައި ދެންނެވިއެވެ. އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ މެދުގައި الله ގެ ޙުކުމްގައިވާގޮތަށް ޙުކުމް ކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ބަރިޔޯ ކުރެއްވިއެވެ. الله ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަ ކަމަވަރުންވެސް ތިޔާގެ ދުވަހުންގެ ގޮތުގައި الله ގެ ޙުކުމްގައިވާގޮތަށް ބުނުމް ކޮށްދެއްވުމެވެ. މިހެން ބަލާކަމުން ކަތިލުމަށް ބުނުއްވުމުން ދެރަވާ ހުނަރަށް މިހާގެ ދަރިފުޅު މައްޗަށް، ސަބަބަކީ އެކަމަނާ ތައުބާވުން ހިތުގެ ދިރުމެއްގައި އެއް ޤަރާރު ދޫކުރަން އަޑުވާލާފަން ބުނުމް ކުރެއްވިއެވެ. "مسلم"

މި ބަޔާންގައި ރަސޫލާ ﷺ ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުން، އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވީ ކުރެއްވީ الله ގެ ޙުކުމްގައިވާގޮތަށެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އަޙުކާމުތަކުގެ ބުރުދުއް އަދިސްޔަށް ނުވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭގެ ފުރިހަމަގެ ބުރުދު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ސަރީޢަ ބަސްފުރުން އެވަނީ ބާރުން ކުރައްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން ޤުރުއާނުގައި ކަނޑައެޅިގެން ޙަދީޘްތަކުގައިވެސް ރަސޫލު الله ﷺ ކުރައްވާފައިވާ ބުނުއްވީކަމެއް ސުވާލަ އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކާ الله ގެ އަމުރުފުޅަށް ކުރައްވާފައިވާ ބުނުއްވީކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކެވެ.

- البيهقي ގެ ރިވާޔަތްކޮށްގައިވެއެވެ. عِمْرَان بن حُصَيْن رضي الله عنه ސަފާފުޅުގެ ވާހަކަ އައިސްފައިވާ ބަރުޖެއް ވިދާޅުވެވަޑައިގެން އެޖަރާން ޖިޅި މީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ބުނެވެއެވެ. ޖިބި ވިދާޅުވާ ބަރުޖެ ތަކާ ޒިނާކަމުގައި

އެހީގެ އެއްވެސް އަސްލެއް ފެންނަން ނެތް ބަޔާންތަކެވެ. އެހިނދު އިމާރާތް ވަރަށް ބޮޑަށް ކާފިރު ވަޒަނެއްގެ އެދިގެން ދިމާލަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލާ ގުޅުމާން ކިޔުއްވިން ހެއްޔެވެ؟ އޭނާ އާދޭސް ދެންނެވުމުން ، ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެން ވުޟޫއާ ޤުރުއާނުގައި އިޝާ ނަމާދުގައި ވަނީ ހަތަރު ރަކްޢަތް ކަމަށާއި މަޣްރިބު ނަމާދުގައި ތިން ރަކްޢަތް ކަމަށާއި ފަތިސް ނަމާދުގައި ވަނީ ދެރަކްޢަތް ކަމަށާއި މެންދުރު ނަމާދުގައި ހަތަރު ރަކްޢަތް ކަމަށާއި އަސްރު ނަމާދުގައި ހަތަރު ރަކްޢަތް ކަމަކަށް އޮތީ ކޮންތާކު ހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ނުދަނޭ ދެންނެވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެން ފަރުޟުވާ މިވަރަކަ ރަކްޢަތްތަކަށް އެދުނީ ކޮން ބަޔަކުގެ ފަރުމާން ހެއްޔެވެ؟ އަދަދުތަކުގެ ފަރުމާން ނޫން ހެއްޔެވެ؟ އަދަދުތަކުން އެކަންކަމެއް އުނގެނުނީ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ސުންނަތުންނެވެ. ޤުރުއާނުގައި ކޮބާ ސާފުކޮށް ބަޔާނުން ޖަވާބުދާރީ ނުކުންނަވެ އެބައެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި މިވެސް ވަރަކުން ޢަމަލުކުރާ ނުކުރަނީ އެބައެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި މިވެސް ވަރަކުން ދިރުސަމާ އެބައެއް ހެއްޔެވެ؟ އޭނާ ނުދަނޭ ދެންނެވިއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. އެހެން ފަރުޟުވާ މިވަރަކަ ރަކްޢަތްތަކަށް އެދުނީ ކޮން ބަޔަކުގެ ފަރުމާން ހެއްޔެވެ؟ އަދަދުތަކުގެ ފަރުމާން ނޫން ހެއްޔެވެ. އެކަންކަމެއް އަދަދުތަކުން އުނގެނުނީ ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ސުންނަތުންނެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. ޤުރުއާނުގައި

﴿ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴾ "الحج : 29" (އަދި އެބައިމީހުން ގެފުޅުގެ ވަށައިގެން ޠަވާފު ކުރާހުށިކަމެވެ.) މިފަދައިން އަރިސްފަޅިއާ ހިނދު، ގެފުޅުގައި ހަތް ފަހަރު ޠަވާފު ކޮށްފައި މަޤާމު އިބްރާހީމްގެ ފަހަތުގައި ދެރަކްޢަތް ނަމާދުކޮށް ކުރާނީ ކޮންތާކު ހެއްޔެވެ؟ ޤުރުއާނުގައި މާތް الله ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ މިބަސްފުޅު ޚިދުމަތްކުރާ ނުފެނި ހެއްޔެވެ؟ ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ

ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴾ "الحشر : 7" މިހެން ވިދާޅުވެފައި އިމާމުން ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނާދޭ ކިޔަންދެ އެއްޗެއް އަހަރެމެންވެސް ރަސޫލު ﷲ ﷺ އަމުރުކޮށް ތިބެގެންހުއްޓެވެ.

- ޖާބިރު ބުން ޢަބްދު ﷲ ގެ އަރިހުން އަލްޙާކިމާއި އައްތިރުމިޒީއާއި އިބްނު މާޖާ ރިވާކުރައްވާފައިވާ ރިވާޔަތްކުރައްވައިދެއްވައެވެ. جابر ވިދާޅުވިއެވެ. المِقْدَامُ بْنُ مَعْدِي كَرِب ވިދާޅުވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއެހީމެވެ. ޚައިބަރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ރަސޫލު ﷲ ﷺ އެއްޗެތިތަކެއް ހަރާމް ކުރެއްވިއެވެ. ދެން ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔައިގެ ތެރެއިން މީހަކު - އެބަހީ މުއްސަދެއްގެ ބަރަކާ- ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ ޙަދީޘުގެ ތަކުރާރު ދުވަހެއް އައުން ވަރަށް ގާތެވެ. އެމީހާ ކިޔާނެތެވެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އިއްވައިދިނުން ބާރުކަމާއި ބިލެވިގެންކުރި ބުނާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާ އަހަރެމެންނާ ދެމެދު މިވަނީ ﷲ ގެ ފޮތެވެ. ފަހެ އެފޮތުގައި ޙަލާލުކަމުގައި އައިސްފައިވާ ކަމެއްނަމަ އެކަމަކީ ޙަލާލުކަމެއްކަމުގައި އަހަރެމެންބަލާނަމެވެ. އަދި ޙަރާމްކަމުގައި އައިސްފައިވާ ކަމެއްނަމަ އެކަމަކީ ޙަރާމްކަމެއްކަމުގައި އަހަރެމެންބަލާނަމެވެ. ދެން ހަދީޘް ކުރެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ހަރާމް ކުރެއްވި ކަންތައްތަކަކީ ، ﷲ ހަރާމް ކުރެއްވި ކަންތައްފަދަ ކަންތަކެވެ. ....

- البخاري އާއި مسلم ގެ ރިވާޔަތްކުރައްވައެވެ. عبد الله بن مسعود ވިދާޅުވިއެވެ. ޓެޓޫކުރާ އަންހެނުންނާއި އެހެން މީހުން ޖަހްވައި އެކަންކުރާ އަންހެނުންނާއި މޫނުން އިސްތަށި އުރުޅާ އަންހެނުންނާއި އެހެން މީހުން ލައްވާ އެކަން ކުރުވާ އަންހެނުންނާއި ރީތިވުމަށްޓަކައި ﷲ އުފެއްދެވި ޚަލްޤު ބަދަލުކުރާ ގޮތް

ބަދަލު ކަންތާ ، ދުރުވެ ދުރުކުރަ ދުރުކުރާ އަންނަނިވި ﷲ ތަޢާލާގެ ޚިލާފުވުމެވެ.

މިސާލަކަ އުއްމު ސަލަފުބާ އެވަނަވަނަ ރަސޫލު ސަލަފު ، އިބްނު ވަބްލުނު އަދިވެސް އަހިއައިކަން ދެއްމެ ދީނުގައިވެސް. ވިދިޔަ އޭގެ ކަންތައް ކަލާ ލާނަވަ ކަލާރީތިތަކެއް ނިޔާކުރި އަޅުގަނޑު ހަވާ ނަފްސު ވަހީ ދީނަކީ. އިބްނު މަސްއޫދު

ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲ ގެ ރަސޫލާ އުފައްދަވާ މައްޗަށް ތަޢުލީމު ތަބާވުމަށް ބައިވެރި ތަޢުލީމު ދެއްވުން އުފެއްދުން ދީނާ ނަކަލުކުރުމަށް ރައްޔިތުންނަށް ތަބާވާ! އަދި ދިމާ ފުރިހަމަގޮތުގައި ބައި ބުނާ އެބަޔަކަށްވާ ކަންތައް. ނަބިއްޔާ އެދިކެނުން ދީނުގެ ކަމު ކަރުވަތުން އެންމެ ފުރިހަމަ އަދާކުރުން އިސްލާމީ ވިދިނު ގެނައުމަށް. އަދި ވަރަށް މަދު ފުރިހަމަ ފަރާތުން ފުރިހަމަކުރުން ދުނިޔެއަށް ނިޔާވެވިއެވެ. އިބްނު މަސްޢޫދު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދީނީ ތަޢުލީމު ނިޔާވުމަށް އަހުލުސް

ކަލޭމެން މިސާލަކަ ދެއްކިއެވެ. ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ ﴾ [الحشر : 7] މާނައީ : އަދި ރަސޫލާ

ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސްދިން ދީނުގެ ކަންތަކުގެ އެއްކަމެއްގައި ފަހަ ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައި މީހުންނަށް ނަހީ ކުރެއްވި ކަންތަކުން ކަލޭމެން ދުރުވި ތިޔަބައި މީހުން ދުރުވާ ގޮތުންނެވެ. މީޙަކީ ކަލޭމެގެ ނަފްސުވެރިން ހައްދެވެ؟ އެކަލާންގެ ދީނުންވެއެވެ. ނަހީވިދެވެ. އިބްނު މަސްޢޫދު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހަރުމެންގެ އަތަށް އަދި ދުރުހުންގެ މަނާ ކުރެއްވީތިވާ ކަލޭގެ ނުން ހައްދެވެ؟!!

3 - (ޖިންސަން ދަލީލު) އިޖްމާޢުގެ ދަލީލު :

އިޖްމާޢަކީ އެންމެ ވަރުގަދަ ދަލީލެވެ. އިޖްމާޢުވެފައި އޮތުގެ މައްޗަށް ބުރަވެވޭ ދަލީލެއް ޤުރުއާނުން ނުވަތަ ސުންނަތުން ލިބެން ހުންނަ

މައްސަލަތަކުގެ މައްޗަށެވެ. އެހެން ކަމުން އެއްވެސް މައްސަލައަކާމެދު އުއްމަތުގެ ދަންނަބޭކަލުން އެއްވެސް ޒަމާނެއްގައި އިޖުމާޢުވެ ވަޑައިގެންނުވިނަމަ، އޭގެ ފަހުން ވަޑައިގަންނަވާ ދަންނަ ބޭކަލުންނަށް އެބޭކަލުންނީ، ކިތަންމެ ފުންނާބު އުސްތާޛުން ކަމުގައިވިޔަސް، ކުރީގައި ވެފައިވާ އިޖުމާޢާ ޚިލާފުވެ ވަޑައިގަތުމުގެ އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް ތިބިގެން ނުވެއެވެ. އެހެނީ އެއްވެސް ދުވަސް ވަގުތެއްގައި އިޚްތިލާފުވެދާނެ ކަމަކާމެދު އިޖުމާޢުވެ ވަޑައިގެންނެވިނަމަ އެގޮތަކީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ޙަޤީޤަތެކެވެ. މިކަން ޤުރުއާނުންނާއި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެގެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ހަދީޘް ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "لَنْ تَجْتَمِعَ أُمَّتِيْ عَلَى ضَلالَة" މާނައީ : "ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތުގެ އެންމެން މަގު ފުރެދުމަކަށް އެއްބަސް ނުވާނެއެވެ".

ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ ބަޔާނުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަން އަސްބާބު ބޭކަލުންވަނީ އިއްތިފާޤުވެ ވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. ޝަރުޢީ ހުކުމްތައް އިސްތިންބާޠު ކުރެއްވުމުގައި ކީރިތި ޤުރުއާނާ އެއްފަދައިން ސުންނަތަށްވެސް ބުރުހާނަށް ނުކަވާ ދަލީލެއްކަމުގައި އެބޭކަލުން ބައްލަވައިފައިވެއެވެ. އަދި ޤުރުއާނުންނާއި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހަރަކާތްތަކާއި އުސޫލުތަކެއް ބަސްފުޅުތަކުން އިސްތިދުލާލު ވަޑައިގަތުމުން މިކަން އެގޮތެވެ.

މިގޮތުން ބަޔާނު މިގެ އެއްމިސާލަކީ ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ މުޢާޛު ބިން ޖަބަލް ޤާޟީކަމުގައި ދަރަ ޔަމަނަށް ފޮނުއްވިހިނދު އެކަލޭގެ ފޮނުއްވުމުން ކުރައްވާ ސުވާލެއް އެކަލޭގެފާނު އަހުއްވައިފިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުކުމް ކުރައްވާނީ ކޮން ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ މުޢާޛު ދަންނަވިއެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނަށެވެ. ސުވާލު ކުރައްވިއެވެ. ޤުރުއާނުން އޭގެ ހުކުމް ނުފެނިއްޖެނަމަ ކޮން ހުކުމް

ކުރައްވާނީ ކޮން ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ ދެންނެވިއެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށެވެ.

ފަތުވާ ދިނުމުގައްޔާއި ޝަރުޢީ ކަންކަމުގައްޔާއި މިނޫންވެސް ދީނުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ދަލީލެއްކަމުގައި ބެލުމީ ސަޙާބީންގެ ދުވަސްވަރުގައި އެއްވެސް ޚިލާފު ތަފާތުވުމެއް ނެތި އިއްތިފާޤު ވެވަޑައިގެން ފައިވާ ކަމެކެވެ. ސަޙާބީންގެ ފަހުގައި ތާބިޢީން ޒަމާނުގައިވެސް އަދި އޭގެ ފަހުން މިއަދާ ހަމައަށްއައި ޖީލުތަކުގައިވެސް އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތި ބަލަމުންގެންދަމުން އައިސްފައިވާކަމެކެވެ.

ކަންމިހެން ހިގާފައިވިނަމަވެސް މިފަދަކަން އައިސް ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ޤަބޫލު ނުކުރާ ބަޔަކު މިއަދު އުފެދިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް މިއަޤީދާ އެއްވެސް ބުރަދަނެއް ހުރި އަޤީދާއެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުން އެއްވެސް ޢަމަލުކުރައްވައި ކަމަކާމެދު އިއްތިފާޤު ވެއްޖެނަމަ ފަހުން އަންނަ އެއްވެސް މީހަކަށް އެއާ ޚިލާފަށް ކަމެއް ނިންމުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެފަދަ ވާހަކައެއް ދެއްކި ކަމުގައި ވިޔަސްވެސް އެއަކީ އެއްވެސް ބުރަދަނެއް ހުރި ވާހަކައަކަށް ނުވާނެއެވެ.

4 - (ހަމަކުރަނީ ދަލީލު) ބޮޑެތި ދަލީލު :

الله ވަހީ ކުރައްވާނީގެ ރަސޫލާއަށް ކުރައްވާ ނޫނަސް ބާވައިލެއްވި ދީން މިސްކީނުންނަށް އުގަންނައި ދިނުމުގަން އަދުގެ ކުރައްވާފައެވެ. މިކަން އުގަންނައި ދޭނީ ފުރާނަ ކިޔަވާނެގޮތް އުގަންނައި ދިނުމުންނާއި އޭގެ ބުރުތައް ބަޔާން ކޮށްދިނުމުންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ދަލީލުތަކުން އެގޮތަށްގައި الله ވަހީ ކުރައްވާނީގެ ރަސޫލާ ﷺ ކުރައްވަމުންނާއި ހުރިހާގޮތަކުންނާއި ހަރުދަނާ ގޮތުގެ ނަމޫނާ

ރައްކާތެރި ކުރައްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ އެއްކަމަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަކީ ޤުރުއާނާއި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުތައް ކަމެވެ.

ޝަރީޢަތުގެ އުޞޫލީ ކަންކަމުގައި ސުއްނަތަށް ރުޖޫޢުވުމަކީ ނުލައި ހަމައެކަނި ޤުރުއާނުން ދަލީލު ނަގައިގެން ޢަމަލު ކުރުމީ މުސްތަޙީލު ކަމެކެވެ. އެހެނީ ދީނުގެ އަސްލު މުހިއްމު ރުކުން ކަމުގައިވާ ނަމާދު ފަރުޟު ކުރެވިގެންވާކަންވެސް ޤުރުއާނުން އެގެން އޮތީ ނަމަވެސް ނަމާދުކުރާނޭ ގޮތް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން ފަރުޟު ކުރެވުނީ ކިތައް ނަމާދުކަންވެސް ޤުރުއާނަކުން އެގޭކަށް ނެތެވެ. މިކަން އެގެނީ ސުއްނަތުންނެވެ. އެހެންވެ ކީރިތި ރަސޫލާ ނަމާދު ކުރަސްވީ ދަސްކޮށް ދެއްވަމުން ބަދީހު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "صَلّوْا كَمَا رَأَيْتُمُوْنِي أصَلِّي" [البخاري] މާނައީ : ތިމަންކަލޯގެފާނު ނަމާދު ކުރައްވަނިކޮށް ތިޔަބައި މީހުން ދުށް ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ކުރާށެވެ. ހަމައެފަދައިން ދީނުގެ އެހެން ރުކުންތައް ކަމުގައިވާ ޙައްޖުގެ އަޙުކާން އަދާކުރާނޭ ގޮތުގެ ތަފްޞީލު ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިނުވެއެވެ. މިކަންވެސް ޢަމަލީގޮތުން ކުރައްވައި ދަސްކޮށްދެއްވުމުން އެކަކަށް ބަދީހު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. "خُذُوْا عَنِّيْ مَنَاسِكَكُمْ"15 ތިމަންކަލޯގެފާނު ޙައްޖުގެ އަޙުކާން އަދާކުރެއްވިގޮތް ތިޔަބައިމީހުން ދުށްގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ޙައްޖުގެ އަޙުކާން އަދާކުރާށެވެ. ވައްކަން ކުރާ މީހާގެ އަތް ކަނޑުމަށް އަންގަވާފައިވާ އާޔަތުގައި ﴿ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا ﴾ "المائدة38" މިއާޔަތުގައިވެއެވެ. މާނައީ: ވައްކަންކުރާ ފިރިހެން މީހާއި ވައްކަންކުރާ އަންހެންމީހާގެ އަތް ފަހެ ތިޔަބައި މީހުން ކަނޑާށެވެ. އަތް ކަނޑަންވާނީ ކޮންތަނަކުންކަން އާޔަތުން އެގޭކަށް

ނެތެވެ. މިހިރާކަމެއް އެގޭނީ ސުންނަތުންނެވެ. އެހެންވެ الله ވަޙީކުރެއްވާފައިވެއެވެ. ﴿ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ ” النحل 44 “ މާނައީ: އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ އެބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ބަޔާން ކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ފިކުރު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

الحسّان بن عطية ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައިން ޖިބްރީލުގެފާނު ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ މައްޗަށް ޤުރުއާނާއިގެން ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައިން ސުންނަތާއިގެންވެސް ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައިން، އެކަލާނގެފާނު ހަވާ ނަފްސަކުން ބަސްފުޅު ވިދާޅު ނުވާނެއެވެ. އެކަލާނގެފާނުގެ ބަސްފުޅަކީ الله އެކަލާނގެފާނަށް އިއްވަވާ ވަޙީ ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއް ނޫނެވެ. الإمام الأوْزَاعِي ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ސުންނަތް ޤުރުއާނަށް ބޭނުންވާ ވަރަށްވުރެ ބޮޑަށް ޤުރުއާން ސުންނަތަށް ބޭނުން ވެގެންވެއެވެ.

<u>ޚުލާޞާ :</u>

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ ކީރިތި ޤުރުއާން ފަދައިން އެއަށް ބަލަފުދުކުރަން ޖެހޭ އެއްޗެއްކަން އިސްވެ ދިޔަ ދަލީލުތަކުން ނަގަހު ހިނގައި ފިކުރު ކުރެއްވި ކަންތަ މިހަކަން ރަގަޅަން އޮތުން ފިޔަވައިއެވެ. ހަމައެފަދައިން އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މަސްދަރުތަކުގެ ތެރެއިން މަސްދަރެއް ކަންވެސް އެގެނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޝަރީޢަތް ބަޔާންކޮށް ޤުރުއާނުން ސާބިތު

ކުރެވޭފަދައިން ސުންނަތުންވެސް ސާބިތު ކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ، ކަމަކާމެދު ޤުރުއާނުގައި ވަކިގޮތަކަށް އައިސްފައިނުވިއަސް، ސުންނަތުން އެކަމުގެ ޙުކުމް ސާބިތު ވެއްޖެނަމަ އެއީވެސް ޝަރުޢީ ޙުކުމެއްކަމުގައި ޤަބޫލު ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. މިގޮތް ޤަބޫލުކުރުން، މިއަށް އަހްލުއްސުންނަތިވަލްޖަމާޢަތުގެ އިމާމުންނަށް ފުޤަހާއުން ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ޤުރުއާނުގައިވެސް الله ގެ ބަސްފުޅުގައި ދިނުންނަވާނީ މިހެން ކަމުގައިވެސް ނުވެވޭނެއެވެ.

ސުންނަތަށް އިންކާރު ކުރާ މީހުންގެ ފަހުމުތައް:

ރަސޫލު الله ﷺ ގެ ސުންނަތަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މަސްދަރެއް ކަމަށާއި، ޝަރުޢީ ކަންކަމުގެ ޙުއްޖަތެއްކަން މިހާ ރަގަޅަށް ސާބިތުވާއިރުވެސް، މިކަމަށް އިންކާރުކުރާ ބައެއްކުވެސް ހުރެއެވެ. މިބައިމީހުން މިކަމަށް ދައްކާ ދަލީލުތަކަކީ، ބަލިކަށިކަމުގައި ދަލީލުތަކެއް ފިލާ އެއްކޮށް ނުކުރެއެވެ. އަދި އެއީ ވަޒަންތަކެކެވެ. މިއަށް އިތުރުވެގެން ދުއްވާފައިވާ ޢަވާމު މިދަންނަވާލަނީއެވެ.

١ - އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި ޝަރުޢީ ހުރިހާ ޙުކުމެއް ބަޔާން ކުރެވިފައިވާތީ، ސުންނަތަކަށް ޙާޖަތެއް ބޭނުމެއް ނުވާނެއެވެ.

މިއަށް ޖަވާބުދެއްވަމުން އިމާމު ޝާފިޢީ ވިދާޅުވަނީ، ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައިވަނީ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ މައިގަނޑެވެ. އޭގެ ތަފްސީލު ހުރީ ރަސޫލާ ފާޅުކުރެއްވި ސުންނަތުން ކަމުގައި ޤުރުއާނުގައި އަންގަވާފައިވާ ކަމަށެވެ. ނަމާދު ކުރާނޭ ގޮތާއި، ޒަކާތުގެ އަދަދާއި ކުރާނޭ ގޮތާއި، ޙައްޖުގެ

<u>މިންވަރާއި މުސްނަދު ޤުރުއާންގައި އަހިސްރައިވާ ގިނަ ބުރުއްތަކުގެ ތަފްސީލު</u>
<u>އަހިސްރައިވަސީ ސުންނަތުގައި ކަމެވެ.</u> ([2])

އަދިވެސް މިބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސާބިތު ބަޔަކީ ބަހުން އަހިސްރައިވާ ރޮމަކަން ވިރީނުރު، އެތޮމްގައިވާއެއްކައެއް ދުނުގެމަތުން ބަލައި ބަޔަކީ ބަސް އެގެންނޫން ކަމަކަށް ބޭނުންނުވާނެއެވެ.

މިގެ ޖަވާބުގައި އިރުތުބުރިން ވިދާޅުވަނީ، ހަމަ އެކަނި ބަޔަކީ ބަސް އެގެނަސް ޖަމާޢަތުގެ މަނަފާއި އާދަތްތަކުގެ މުޙާދު މުޅިއަކަން ނޫނެތެވެ.

މިގެ ހުކުމް ބަޔާއް އަސްބާބު ބާކިރުނާއި ތާބިޢީނުގެ ބަސްރުފުތަކުންނާއި އެބޭފުޅުންގެ ޕަދަރުރުމުން ފެންނަން ހެބަރައްޖެވެ. މިސާލަކަށް ޖަމާޢަތުގެ ބަޔާއް އާދަތްތަކުގެ މުޙާދު އޮޅުން ރިޔަލިވަޔެއިންގެން އަސްބާބު ބާކިރުން ރަސޫލާ ﷺ ސަލާމް ކުރައްވަމުން އެކަކުގެ ފެނުން އެގެ މުޙާދު އަށްގަވާ ދަތުރުވަމުއްވެވެ. މިގެ ބަޔަކީ މިސާލު ތިރީގައި މިވަނީއެވެ.

علي بن أمية ކުރުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އަހަރެން عمر بن الخطاب އަށް ދެންނެވީމެވެ. ﴿ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي ٱلْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ ٱلصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ ﴾ "النساء 101"

މާނައީ: "ކާފިރުވީމީހުންގެ ފިތުނަތުން ބިރުވެރިކަމުން އަހިސްރާފުން ކަމުގެ ބިރު ބިރުބަހުރީ މީހުންނަށް ލިބޭ، ފަސްކުރު މަތިގައި ނަމާދު ޤަޞްރު ކުރުމަކަން ބިރުބަހުރީ ފަރުވާލިބޭ ނަމާޛެވެ". މިހާރު މިސްކީނުންނަށް މިޢާދީ

[2] އިބުނު ތަފްސީރު މިޞްރުގެ ޞ (؟؟؟؟؟) ނަން ބައްލަވާ!

އަމާންކަން ލިބިފައެވެ. ކާފިރުންގެ ބިރުވެރިކަމެއް މިހާރަކު ނެތެވެ. އެހެން ކަމުން މިހާރު ނަމާދު ޤަސްރު ކުރަންވީ ކީއްވެތޯ؟ އުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާއަށް ތިހަ އުފެދުނު ސުވާލު އަހަރެންނަށްވެސް އުފެދިގެން އަހުރެން ރަސޫލާ ﷺ އާ މިކަމާގުޅޭ ސުވާލު ކުރީމެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. މިއީ الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރައްވާފައިވާ صدقات އެކެވެ. އެބަޔާ ދިއުކަސޫރަ ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން އެކަން ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިގަންނާށެވެ! [رواه البخاري].

އިޙްދުވުން ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވިދާޅުވުން ދަރުވި ވަނަހަލާ، ބިރުވެރިކަން ފިލައި ދިއުމުން ނަމާދު ޤަސްރު ނުކުރުން ކަމެވެ. އެހެނަސް ރަސޫލާ ﷺ އަރިހުން ރިވާ ބަޔާން ބަޔާންވާ ދިއުމެވެ.

أمية بن عبد الله بن خالد ކުރެން البيهقي ރިވާކުރައްވައެވެ. އޭނާ عبد الله بن عمر އަށް ދަންނަވައެވެ. ޤުރުއާނުގައި ތިބި ނަމާދު ކުރަންވާގޮތާއި ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަމުގައި ނަމާދު ކުރަންވާގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤުރުއާނުން ފެންނަން އެބަހުއްޓެވެ. ނަމަވެސް ދަތުރުވެރިންގެ ނަމާދުގެ ވާހަކައެއް ޤުރުއާނުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ. އެހިނދު عبد الله بن عمر ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ބޭބޭގެ ދަރިފުޅާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله އަހަރުމެންގެ ގާތަށް ރަސޫލާ ފޮނުއްވީއިރު މިހައިން އެއްވެސް ކަމެއް ނުދަންނަވާފައި ސާބިތެވެ. އަހަރުމެން ކަންތައް މިކުރަނީ މުޙައްމަދު ﷺ ކުރައްވަނިކޮށް އަހަރުމެން ދުށްގޮތަށެވެ.

އެހެން މިސާލެކެވެ. عدي بن حاتم ވިދާޅުވިއެވެ. ﴿ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ

مِنَ ٱلْفَجْرِ ﴾ [البقرة 187] މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، އަހުރެން ކަޅު ރޮނގަކާއި ހުދު ރޮނގެއް ބާލިސް ދަށަށް ލައިގެން ރޭގަނޑުގެ އަނދިރި ކަމުގެ ތެރެއިން ދުވާލު ވަކިކުރަން އެނގޭ ވަރުވަންދެން ބަލަބަލާ ހުރުމައި ހިނދު ރަސޫލާ ﷺ އާ ބައްދަލުކޮށް މިވާހަކަ ދެންނެވުމުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންފުޅު ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަ އާޔަތުގެ މާނައަކީ ތިޔަގޮތެއް ނޫނެވެ. ތިޔަގެ މާނައަކީ ރޭގަނޑުގެ އަނދިރި ކަމުގެ ތެރެއިން ދުވާލުގެ އަލިކަން ފާޅުވުމެވެ. ″البخاري ومسلم“

އަދިވެސް މިބައިމީހުން ބުނެއުޅެއެވެ. ހަދީޘާ ބަހަކު މީހުން ރިވާކޮށްދެއްވި އެއްބަސްވެފައި، އެބައިމީހުންނަކީ އިންސާނުންކަމުގައި ވިޔަސް، އެންމެންނަށްވެސް އެނގޭނެ ފަދައިން، ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް ދޮގު ހެދުން ނުވަތަ އޮޅުން އެރުން ނުވަތަ ހަނދާން ނެތުން މިއިން ކަމަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާނޭ މީހެއް ނޫނެވެ. އެހެން ކަމުން ދީނުގެ ގޮތަށް ރަސޫލާ ﷺ ސުންނަތަކީ ޝަރުޢުކޮށްދެއްވާ قطعي ގޮތުން ސާބިތުވެފައިވާ އެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ.

މީގެ ޖަވާބަކީ އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ބަޔާން އައިސްފައިވާ ޞަޙީޙާއިންވެސް ރިވާ ކުރެއްވި ބާބަކުންނެވެ ގޮތްތަކެއްދެއްކުންނެވެ. އެބާބުގެ ސުރަތް (ދިރިއުޅުއްމުގެ ބާޣަތް) ދިރާސާ ކުރެވެން ބަޔާއިއޮއްވާ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބައްދަލުގައި ޔާކުރިސަންހަރާ، ދުނިޔާގެ ކަލޭއަކީވެސް އެއިން ބާކުރާ އެއްވެސް އިމްރު ކުރެއް ހަމްދޮރާމޭހޭދާ ސާބިތުވެ ޔުންނާން ޖޯކަލްކާ.

އެހެންކަމުން ޤުރުއާނު ބުނަނީނަމަ ބަޔާނު އިލްމު ދިރާސާކުރުމަށް

އިލްމުވެރިން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ މަންހަޖަކީ (ޒަވާއިދަކީ) ޚަބަރުތައް ނަޒަރު

ކުރުމުގައި މިއަދާހަމައަށްވެސް ދުނިޔެ ދެކޭފައިސްވާފަދަ ހަރުދަނާ މަންހަޖެކެވެ.

މިއަދު ގާނޫނަކީ ނޫޅޭ ކުރުމުގެ ފަދަ މިހާރު ދައްކާ ވަހަކަތަކެއް ޒަމާނުވީކަންގެން

ރިވާކުރުވިފައިވާ ވަހަކަތަކެއް ނޫނެވެ.

އަދިވެސް މިޒަމާނަށް ބޭނުމެވެ. ޔަޤީނީ ޤުރުއާނުގައި الله

ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ مَّا فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ مِن شَيْءٍۚ ﴾

[الأنعام 38] "ފޮތުގައި ބަޔާންނުކުރައްވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް

މިކަންތައްސާބިތުވުން ނުކުރައްވައިފައެވެ". ކަންމިހެން ޢުލަމާއު، ޤުރުއާނުގައިވާ

ބަޔާނުގެ ދެބައިގެމަތިން ސުރުހީ ބޭނުންވާނަމަ، އޭގެ މާނައަކީ

ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންނުކުރަނީ އެއްޗެއްގެ ވާހަކަ. އަދި الله ގެ މިބަސްފުޅު

ތެދު ނޫންކަމުގައެވެ. މިއީ ހަމަހަޤީޤަތްވެސް ނޫންކަމެވެ.

މިގޮތުން އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވަނީ، އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްލާމްދީނަ

އާދަމުގެ ކުރިއަށްދާ ފަހަރަ ބަލާލުމުން އެކަކަށް، މިތާގައި ނަންގަނޑުފައިވާ

ފޮތުގެ މުރާދަކީ ޤުރުއާން ނޫންކަމުގައެވެ. އަދި ޔޯހުޅުންވެ. އެއީ اللوح

المحفوظ ކަމެވެ. އެހެނީ އާޔަތް އަދިސްފައިވާގޮތް މިގޮތަށެވެ. ﴿ وَمَا مِن

دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُمۚ مَّا

فَرَّطْنَا فِي ٱلْكِتَٰبِ مِن شَيْءٍۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ ﴾

[الأنعام 38] މާނައީ : ބިމުގައި ހިނގާއުޅޭ ކޮންމެ އެއްޗަކާއި ޖަނަވާރުގައި

އުދުހި އުޅޭ ކޮންމެ ދޫންޏަކީ ތިޔަބައިމީހުންފަދަ އުއްމަތްތަކެކެވެ. ފޮތުގައި ނުހިމަނާފައި އެއްވެސް އެއްޗެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދޫނުކުރައްވަމުއެވެ.

އާޔަތެވެ. މިއިން އެނގެނީ ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ޙައިވާނަކަށް ނުވަތަ ސޫއްޖުކަށް، އަދި ޖައްވުގައި އުދުހިއުޅޭ ދޫންޏަކަށް، اللہ ގެ ހިކްމަތުގައި ނުވާ އަދި އެކަލާނގެ އެއްއެއްޗެއްގެ ވާހަކަ اللوح المحفوظ ގައި ރިޒުޤު ކުރައްވާފައިނުވާ ހަމަ އެއްޗެ އެއްޗެއްވެސް ނުވާކަމެވެ.

މީގެ އިތުރަށްވެސް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވޭ، އާދަމުގެއިރާ ފޮތުގެ މުރާދަރީ ޤުރުއާން ކަމުގައި ބަޔާނަމަވެސް އުމުރުން އެކުވާ ގޮތަކަށް އާދަތުގެ މާނަ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެނީ، ޤުރުއާނުގައި ބަޔާނު ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް އެއްޗެއް ވުޖޫދުގައި އެބަވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން ޝަރުޢީ ޙުކުމް ކަމެއްގެ ތަފްސީލު ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައެއްނުވެއެވެ. މިސާލަކަށް، ނަމާދު ކުރާނޭ ގޮތާއި ޙައްޖުގެ އަރުކާން އަދާކުރާނޭ ގޮތާއި ޒަކާތުގެ ނިޞާބުތަކާއި ގޮތުގެ ތަފްސީލުތަކެއް ޤުރުއާނުގައި އައިސްފައެއްނުވެއެވެ. އެހެން ކަމުން އާދަމުގެ މުޢާމަލާތުގެ އިސްލާމް ދީނުގެ މައިގަނޑު އުސޫލުތަކާއި، ނަމާދު ކުރާނޭ ގޮތާއި، ޙަލާލު ވާޖިބުވުން ފަދަ ޝަރުޢީ ކަންކަމުގެ މައިގަނޑުގައި، ކަމާއި ޙަރާމް ކަންކަމާ ފުރިހަމަ އެންމެހައި ކަންތައްތަކާ ބަޔާން ކުރެއްވުމަށްޓަކައި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތާ ދީނުގެ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ވެސްނަމަ ކަމާއި މިޒަމާނަކަށްވެސް ވާހަކައެވެ. އާދެ ފަހުގައި މިއުއްމަތަކަށް ކަންތައްތަކަށް ބަލާލާ ދުވަހަކާ ޙަދީޘުގެ ފަރާތުންނެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް

﴿ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَٱحۡذَرُواْۚ ﴾ [المائدة 92]

{މާނައީ : އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللہ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި އެހެން ނަހަދައިފިނަމަ

އެކަމުން ލިބިދާނާ ގެއްލުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާ ހިނދަކުވެ!} މިފަދަ ދަލީލުތަކެވެ.

މީގެ އިތުރުން އަންނަނިވި އާޔަތުންވެސް މިބައިމީހުން ދަލީލު ދައްކައެވެ. އެއީ : ﴿ وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ ﴾ [النحل 89] މާނައީ : ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވާލައްވީ ހުރިހާ އެއްޗެއް އާގައި ބަޔާންކުރުމުގެންވާ ގޮތުގައެވެ .

މިއަށްވެސް އިލްމުވެރިން ދެއްވާފައިވަނީ، ކުރީއާޔަތަށްވެސް ދެއްވި ޖަވާބެވެ. އެއީ މިއާޔަތުގެވެސް މުރާދަކީ އެބައިމީހުން އެކަމާ މާނަ ނުދުނެވެ. މީގެ ހެއްކަކީ عبد الله بن مسعود ﷺ ވިދާޅުވި އެއްޗަކާ އަންހެނަކު ދިޔާވުމު ހަދުމުން އޭނާއަށް އެކަލޭގެފާނު ދެއްވި ޖަވާބެވެ. އެއީ އަހުރެން މިދައްކާވާހަކަ ޤުރުއާނުގައި ވެއެވެ. އެއީ ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ٧ ﴾ [الحشر : 7] "އަދި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެނެސް ދެއްވި ކޮންމެ އެއްޗެއްގައި ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީ ކުރެއްވި ކޮންމެ ކަމަކުން ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެ ގަންނާށެވެ!"

ހަމައެފަދައިން الإمام الشافعي ގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު المسجد الحرام ގައި މީސްތަކުންނަށް ހުގަންނަވައި ދެއްވަން ހުންނަވާފައިވާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނާ ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ކޮންމެ ސުވާލަކަށް ޤުރުއާނުން ދަލީލު ދައްކާދޭނަމެވެ. އެހިނދު މީހަކު ސުވާލު ކުރިއެވެ.

މިހުންނަށް އުޅޭނީ ކުރާ ސުންނަތްތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަތަކެއް ސަލަފުންނަކީ ދީނުގައި
ދެކުން ހުއްދަވާ އެއްޗެހީގެ ބުނުން ޤުރުއާނުން ދަލީލަކަށް ބައްލަވާށެވެ.

ވިދާޅުވެއެވެ. ތިމަރަށްގެ ތަޢާލާ ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ﴾ [الحشر 7] މިއާޔަތެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ އަންނަނިވި ބަސްފުޅެވެ. އެއީ "عَلَيْكُمْ بِسُنَّتِيْ وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ" މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައި ހިފާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށްފަހު الخلفاء الراشدون ގެ ސުންނަތުގައި ހިފާށެވެ"! ދެން އެގެ ފަހުގައި އުމަރުގެފާނުގެ އަރިއަހުން ވާރިދުވެފައިވާ ރިވާޔަތްތަކުގައިވެއެވެ. އެރިވާޔަތްތަކުގައިވަނީ، "ޒަމާނުގައި (ގެފުޅުގައި) ޒަކާތުގެ ފާހަގަ ބުނުއްވި ކާބައިތޯ އުމަރުގެފާނާ ސުވާލު ކުރެއްވުން ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވެއެވެ. ތިޔަކަމުގައި ފުދުއަށް ނަޞީޙަތްތެވެ". ޖަނބުރަޔާ ކަމަދުރު ފާޅެގެ ކާޅިޖަހާ އެއްޗެކަން ކިޔާނަވުކުވެ.

މިރިވާޔަތުގައި އުމަރުގެފާނުގެ ބަސްފުޅުން ދަލީލު ދައްކަވަމުން ޝާފިޢީގެފާނު އެވިދާޅުވަނީ މިއީ ޤުރުއާނުގެ ބުނުން ކަމުގައެވެ. އެހެނީ ޤުރުއާނުގައި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ތަބާވުމަށް އަމުރު ކުރެވިފައިވާ ހިނދު، الخلفاء الراشدون ގެ ޑެކުރިން ހިފެހެއްޓެވުމަށް އުމަރުގެފާނަށް ތަބާވާން އަމުރު ކުރެވިފައިވާއިރު ތަބާވުމަށް ކުރެވިފައިވާނެއެވެ. ޤުރުއާނުގައި ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރާ އަކަށްވެސް ދެކިފައިވާ ކަމަށެވެ.

2 – އަދިވެސް މިމީހުން ބުނެއެވެ. މާތް الله ޤުރުއާނުގައި ކަނޑައެޅުއްވި ކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވި ވާޖިބު ކަންތައްތަކާއި ހަރާމް، ސުންނަތް ކަނޑައެޅުއްވި ކުރުމަށް ކަމަކައި ވާޖިބު ކަންތައް ނުވެއެވެ. އެކަމާއިގެ

ވަޙީކުރައްވަމުއެވެ. ﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩ ﴾
[الحجر 9] މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން ޒިކުރު ނުވަތަ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ
ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެޤުރުއާން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ރައްކާތެރިކުރައްވާހުށީމެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ޒިކުރަކީ ޤުރުއާނެވެ. އެހެންކަމުން
އާޔަތުންގެ ތަރުތީބުން އެހެނީ ޤުރުއާން ނޫން އެހެން އެއްޗެއް الله ރައްކާތެރި
ނުކުރައްވާކަމެވެ.

މިގެ ޖަވާބު އިލްމުވެރިން ދެއްކަވާކަށް ދެއްވާފައިވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ޖަވާބު : އާޔަތުގައިވާ ޒިކުރަކީ ޤުރުއާ އެކަނިކަމުގައި ވެސް
ވަރަށް ދުރުކަމެކެވެ. އަދި ޚިލާފެއްނެތެވެ. އޭގެ މުރާދުކަމުގައިވުން ބޭނުން ހާމަ
އެހެން އާޔަތްތަކުގައިވެސް އަޙްސަނުގައިވާ ހަރަކާތުން، ޤުރުއާނުގައި ސުންނަތުގެ
މަސްލަން އެކުލެވިގެންވާ މުޅި ޝަރީޢަތެވެ. އެއާޔަތަކީ އައްޔަދުވާ ސުރަތުގެ 32
ވަނަ އާޔަތެވެ. އެއީ، ﴿ وَيَأۡبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوۡ كَرِهَ
ٱلۡكَٰفِرُونَ ٣٢ ﴾ [التوبة 32] މާނައީ : ކާފިރުން ކަރާހިޔްކޮށްފަވިޔަސް
ކަމުގައިވިޔަސްވެސް الله އެކަލާނގެ ނޫރު ފުރިހަމަ ކުރައްވާނެއެވެ.

މިއާޔަތުގައި އެކަލާނގެ ނޫރު ކަމުގައި ބަޔާން ވެގެން އެވަނީ
އެކަލާނގެ ބާވައިލެވި ދީނާއި ޝަރީޢަތެވެ.

ދެވަނަ ޖަވާބު : އާޔަތުގެ މުރާދަކީ ހަމައެކަނި ޤުރުއާން
ކަމުގައިވިޔަސް ސުންނަތަކީވެސް ޝަރުޢީ ދަލީލު ތަކެއް ދަރިވަރުކަން ނުވާ
ކަމަކަށް އާޔަތުން ދަރާރަތަކުން ނުކުރެއެވެ. އެއީ ޤުރުއާން ނޫން އެހެން ކަލަންމު
އެއްޗެއް الله ރައްކާތެރި ކުރައްވާފައިވާކަންވެސް އެކަލާނގެ އަންގަވާފައި

ވާތީއެވެ. މިސާލަކަށްބަލާނަމަ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُمۡسِكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ أَن تَزُولَاۚ ﴾ [فاطر 41] މާނައީ:
ހަމަކަށަވަރުން އުޑާއި ބިން ފަނާވެގެންދިއުމުން ﷲ ހިފަހައްޓަވައެވެ.

އުޑާއި ބިން ފަނާވެގެންދިއުމަ ނުދީ ހިފެހެއްޓެވުމަކީ އެތަންތަން ރައްކާތެރި ކުރެއްވުމެވެ. އަދި މިނޫނަސް ﷲ ރައްކާތެރިކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗާއި ތަންތަނާއި މީސްމީހުންވެސް ވެއެވެ. މިސާލަކަށް އަންނަނިވި އާޔަތުގައި އަންގަވާފައިވާ ގޮތުން ﷲ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ވެސް ރައްކާތެރި ކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَٱللَّهُ يَعۡصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ﴾ [المائدة 67] މާނައީ:
މީސްތަކުންގެ ނުބައިން ﷲ ކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރި ކުރައްވާނެތެވެ. ރަސޫލާ ﷺ އަކީ ކުރީއާދަތުގައި އެވާ އުޅުއްވިބިލުގެ ބަލައްނުނުވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭގެ އެއްކަލަވި الحجر ސޫރަތުގެ 9 ވަނަ އާޔަތުގައި އެވާ ބަސްތަކީ ބަޔާޔާ ބަސްތަކެއް ނޫންކަމެވެ.[3](١)

ފާއިދާ : ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތުގެ ހުއްޖަތަށް އިންކާރު ކުރުމީ ވަރަށްބޮޑު ނުރައްކާތެރިކަމެކެވެ. އެހެނީ މިވާހަކަ ޤުރުއާނުކުރާ ކަމުގައިވަނީނަމަ ނަމާދު ކުރާނެގޮތާއި، ޒަކާތް ދޭންޖެހޭގޮތް ތަފްޞީލާއި، ޙައްޖުގެ އަޙްކާމް އަދާކުރާނެގޮތާއި މިނޫނަސް ޤުރުއާނުގައި މުޖުމަލުކޮށް އައިސްފައިވާ ކަންތައް ކަމެއް އަދާކުރާނޭ ގޮތް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނޭގޭނެއެވެ. މިހިސާބުން ކުރަނީ ގޮތުގެ ތަފްޞީލު އައިސްފައިވަނީ ސުންނަތުގައެވެ. ހަމައެކަނި ނަމާދާއި

(١) ޒުބްދަތި: ޤަބްސުލްފުރުޤާނު މާނަ ވަޔާއިމުއްގެ ތަރްޖަމާ ހިފުރުއްޖެވެ.

ޢަލާމާތި މިނޫނަސް ދީނުގައި އަދިސްޖައިވާ ކިބައިން ފަރުޝަވެއް ނުބިދިބައިމިވެ.
މިއީ އެއްވެސް މުސްލިމަކު ދެއްކެން ހުއްޓާ ވަރުގެ ވާހަކައެއްނޫނެވެ.
އެހެންކަމުން ސުވަރުގެ އިންސާނުކުރާ މީހާ އެއްވެސް ސިފައެއްގައި އެއްވެސް
ބައިތިއްޔަކުން މުސްލިމަކަށް ނުވާނެކަން ކަނަވަރުކުރެވެ!

ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ޘަވާބު

ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ކީރިތި الله އަށްވެސްވެރަވި
މުއުމިނުންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވާ އިރު އެކަމުން ލިބޭނޭ ތެވާބާއި
ދަރުމަވެސް އެކަލާނގެ ވަނީ އަންގަވާފައެވެ. އެއީ މިތެވާބާއި ދަރުމަ
ލިބޭގޮތުގެ މަގަކީ ގަދައަގައި މަސައްކަތް ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ހަމައެކަމަށްޓަކައިން
އެކަލާގެ ފަރާތުން އުފުލި ނަބިއްޔަކުންގެ ވެރިޖެހިގަ އެކަމުން ހުރި ގެއްލުމާއި
ހަލާކު އަދި އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން ލިބޭނޭ ޢަޛާބެވެސް އަންގަވާފައިވޭ އެކަމުން
ދުރުހެލިވާ ރައްކާތެރި ވުމަށްޓަކައެވެ.
ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ޢަބުދަން ދުއިގެންވާ
ސުވަރުގެ ތަކަށް ވަންނަން މަގު ހުރިވެގެންދާނޭ ކަމުގައިކަން އަންގަވަމުން މާތް الله
ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّـٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ
ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ ﴾ [النساء 13] މާނައީ : الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް
ކިޔަމަންތެރިވާ މީހާ ، އެތަންތަނުގެ ދަށުން ފެންކޯރުތައް ހިނގަހިނގާހުރި

ސުވަރުގެތަކަށް، ވައްދަވާނެއެވެ. އެތަންތާގައި އެބައިމީހުން އަބަދަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. މަތިވެރިވެގެންވާ ކާމިޔާބީއަކީ އެއީއެވެ.

އެހެން އާޔަތެއްގައި ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١ ﴾ [الأحزاب 71] މާނައީ : الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މަތިވެރިވެގެންވާ ކާމިޔާބަކުން ކާމިޔާބު ވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ.

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخۡشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقۡهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ٥٢ ﴾ [النور 52] މާނައީ : الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ الله އަށް ބިރުވެތިވެ އެކަލާނގެއަށް ތަޤުވާވެރިވާ މީހުން ދަންނާށެވެ. ކާމިޔާބު ލިބިގެންވާ ބަޔަކީ އެބައިމީހުންނެވެ.

ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވާ މީހުން ތިބޭނީ ސުވަރުގެގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖަތަކުގައެވެ. އެއީ ނަބީބޭކަލުންނާއި ޞިއްދީޤުންނާއި الله ގެ މަގުގައި ޝަހީދުވެފައިވާ މީހުންނާއި ޞާލިޙު އަޅުންނާއެކުގައި ރަނގަޅު ރަފީޤުންކަމުގައިވާ ބަޔަކުކަމެވެ. މިކަން ބަޔާން ކުރައްވަމުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَعَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّٰلِحِينَۚ وَحَسُنَ أُوْلَٰٓئِكَ رَفِيقًا ٦٩ ﴾ [النساء 69] މާނައީ: الله އާއި އެކަލާނގެ

ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވާ މީހުން ސުވަރުގޭގައި ވާހުރީ ، އެބަޔަކަށް الله ނިޢުމަތް ދެއްވާފައިވާ ނަބިއްޔުންނާއި ޞިއްދީޤުންނާއި الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށް ޝަހީދުވެފައިވާ މީހުންނާއި ޞާލިޙު އަޅުންނާ އެކުގައެވެ. އެބައިމީހުންނީ އެންމެ ރަގަޅު އެކުވެރިންނެވެ.

ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން ހުރި ގެއްލުން

ހަމައެފަދައިން ރަސޫލާ ﷺ އަށް އެކަލޭގެފާނަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެނަމަ އެކަމުން ހުރި ގެއްލުމާއި ހަލާކު އަދި އާޚިރަތުދުވަހުން ލިބޭނޭ ޢަޛާބުވެސް އަންގަވާފައިވެސް އެކަމުން ދުރުހެލިވެ ރައްކާތެރި ވުމަށްޓަކައެވެ. މިކަންތައްތަކަށްވެސް ބާރުދާ ހިނގާށެވެ.

ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ތަފާތު މިހާ މަތިވެރިވެގެންވާ ހިނދު އެކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ އުރެދުމުން ހުރި ގެއްލުމާއި ބަޔާކަން ބޮޑުވާ ހިނގާނެވެ. މިކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަންގަވާފައިވެސް އެކަމުން އަޅުގަނޑުމެން ދުރުހެލިވެ ރައްކާތެރި ވުމަށެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މާތް الله ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَٱحۡذَرُواْۚ فَإِن تَوَلَّيۡتُمۡ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٩٢ ﴾ [المائدة 92] މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން رسول ﷺ އާ ކިޔަމަންވާށެވެ. އަދި الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެނަމަ ލިބިދާނޭ ގެއްލުމަކުން ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ! ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި رسول ﷺ އާ އަށް ކިޔަމަންވުމުން

ފުރަގަސް ދީފިނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށްވަނީ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަމުރު ފުޅުތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކުރައްވައި އަންގަވައި ދެއްވުމެވެ."

ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މާތް الله ވިދާޅުވެއެވެ.

﴿ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَـٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ ﴾ [الأنفال 46] މާނައީ :

އަދި الله އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެކޮޅުވެރިނުވާށެވެ. އެހެން ހަދައިފިކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ނާކާމިޔާބު ވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބާރު ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއެކުގައެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއެވެ. ﴿ لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ ﴾ [النور 63] މާނައީ: ތިޔަބައިމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވައިއުޅޭހެން ރަސޫލާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ގޮވައި ނަހަދާށެވެ! ރަސޫލާގެ އަރިއަރުން ހުއްދަ ހޯދުމަކާނުލައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކާއެކަކުގެ މަޖިލިހުން ސިއްރުން

ނިކުމެގެންދާމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވާ މީހުންނަށް ކުރެވޭ ފިތުނަވެރިކަމެއް ނުވަތަ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެއް ފޯރާފާނެކަމުގެ އެފަރާތުން ބިރުވެތިވާހުރިކަމެވެ.

ﷲ އާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ މުއުމިނުންގެ ބާރުދަރަވެ އިދާރީހިމެނޭ ހިމެއިދާނާ ކަމެކެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް މިފަދަ ކިޔަމަންވުމަކީ ފިޔަވަޅެއް ދޫނުކުރައްވާއެވެ. މިގޮ މިސްރުއެގެ ޖޯޝުން އުޅުނު

ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުން :

މިސްރުގެ ދަރުސްގައި ހިމަނާފައިވާ ވާހަކައިގެ ބޭބެއި ނަގާފައިވާނީ "އަލްމިންބަރު" މަޖައްލާގެ ދެވަނަ ޢަދަދަން އަލްއުސްތާޛު މައުމޫން ޢަބްދުލް ޚާލިޤު ލިޔުއްވާފައިވާ މަޟުމޫނަކުންނެވެ. އެމަޟުމޫނަކީ މިސްރުގެއަށް ދިޔަހިބަރުން ލިޔުނުފައިވާ ވަރަށްވަސް އަޑުޔަރި ލިޔުމެއްކަމުގައި އަލިގަނޑެއް ލޭޕިޔާކަރާފާ މިފަދަ ދޮރެއްގައި ހިމަނާލެވިފައި އެކަނި ބަސްފުޅު ކަލޭއަކުމުގައި ދީނާބީއެވެ.

{ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުމަކީ، އެކަލޭގެފާނު ގެންގުޅުއްވި ހުރިހާ ކަމަކަށް ތަބާވެ ، އެހުރިހާ ކަމެއް ބަލައިގަތުމެވެ. އެހެން رسول الله ﷺ ގެ އަމުރުތަކަށް އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، އެކަލޭގެފާނު މަނާކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެހިން ކަނޑައެޅިގެން ދުރުހެލިވެ ރައްކާތެރިވުމަށް، މާތް ﷲ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި އެއްޗެހިން މުއުމިނުންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ.

އަކަށާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمۡ عَنۡهُ فَٱنتَهُواْۚ ﴾ [الحشر 7] މާނައީ: "رسولާ ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައްތަކުގައި އެންގެވި ގެނެސްދެއްވި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިފަހައްޓާ ހުރޭށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކަންތަ ކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުހެލިވެހުރޭށެވެ!" އެހެން آيــة އެއްގައި وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿ قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٣١ ﴾ [آل عمران 31] މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މާތް اللهއަށް ލޯބިވާ ކަމުގައިވާނަމަ، ދެން ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢުވާ ހުރޭށެވެ! އޭރުން الله ތިޔަބައިމީހުން ދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި ދެއްވާނެއެވެ."

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދަނީ، މާތް الله ގެ ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށް ބޭނުންވާމީހަކު އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް تبع ވުމުގެ މުހިންމުކަމެވެ. އަދި ހަމަ ރުއްސެވުން ވަނީވެސް ރަސޫލު ﷺ އަށް تبع ވުމާއި ގުޅިފައެވެ.

ޝައްކެއް ނެތެވެ. މިހެނަސް تبع ވުމަކީ އުޅުއްވި އަސްލު ކަންތައްތަކުން، އުޅުއްވި މަގުމަތީ ކަންތައް ނުކުރެއްވި ދުރުކުރެއްވުން އެކަންތައް ނުކުރުމެވެ. މިކަންތައް ތަކުގެ އިތުރުން އުޅުއްވި نصيحة ތަކާއި އިރުޝާދުތަކަށް قبول ކުރުމާއި އުޅުއްވި އުސޫލުތަކަށް އުޅުމެވެ. އެހެންކަމުން ރަސޫލު ﷺ އަށް تبع ވުމަކީވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ، އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރެއްވި

ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުމާއެކު އެކަކުއެކަކަށް ދެއްވާ نصيحة ތަކާއި އިރުޝާދު ތަކަށްވެސް ބޯލަނބާލާށެވެ. އެކަންތައްތަކަށް ދީ، އެކަންތައްތައް ހިތުގެ އަޑިން قبول ކުރުމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައިވާ ހުރިހާކަމެއް قبول ކޮށް، އެސުންނަތުގައިވާ ގޮތުގެމަތިން عمل ތަކާއި އަޚްލާޤާއި سلوك ބެހެއްޓުމެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައިވަނީ ، ހަމައެކަނި އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކެއް ނޫނެވެ. ވާޖިބު ކުރެއްވުމުގެއިތުރުން، އިރުޝާދު ދެއްވުމުގެގޮތުން، ނުވަތަ ޖަޒާ ދެއްވުމުގެ ގޮތުން އަންގަވާފައިވާ އެންގެވުން ތަކެއްވެސް ވެއެވެ. މީހުންގެ ތަރަކީގައި އެކަށައެޅުމުގައި ރީތި ގޮތަކަށް އޮޅުން ފިލުއްވާ ދެއްވުމުގެ ގޮތުން ދެއްވާފައިވާ نصيحة ފުޅުތަކެއްވެސް ވެއެވެ. ވާޖިބު ނުކުރެއްވިޔަސް، އެކަންކަން އެގޮތަށް ކުރުމުގައި ތިމާގެ نفس އަށާއި مجتمع އަށް ފައިދާއި ގެއްލުމާ ހުރި ކަންކަމެވެ. ނުވަތަ މުސްތަޤްބަލުންގެ ދުނިޔޭގައި ހަމަޖެހުމާއި، އެއްބަސްވެ އެއްބާރުލުން އުފެދި މީހުންގެ ތަފާތުކަމާއި ހޯދި ތިމާއަށް ލިބޭނެ ކަންކަމެވެ.

رسول ﷺ އަށް تبع ވުމަކީ، މުހިންމު ގޮތަކުން އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވުން ކަމުގައި އަންގަވައި الله تبارك تعالي وحي ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ لَّقَدۡ كَانَ لَكُمۡ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ لِّمَن كَانَ يَرۡجُواْ ٱللَّهَ وَٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا ٢١ ﴾ [الأحزاب 21] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހައްދަވާފައިވާ ރިވެތި ނަމޫނާއެއް ވިއެވެ. އެއީ الله ގެ ރުހުމާއި ޘަވާބާއި އާޚިރަތް ދުވަހުގެ ޘަވާބަށް އެދޭ މީހުންނަށެވެ."

އެއްވެސް އިންސާނަކީ އެހެން އިންސާނަކަށް ނުވަތަ އެހެން ބަޔަކަށް
ނަމޫނާއަކަށް ވުމުގެ މާނައަކީ އެމީހެއްގެ އުޅުމާއި އަޚްލާޤާއި ޢަމަލުތަކަށް
އެމީހުން އިތުބާރުކުރާން ޖެހުމެވެ. އަދި އެމީހުން އިތުބާރާ ވާންޖެހޭހަކަ ދާތްރިކީ
ގޮތްތަކެއް، އެމީހުންގެ ކިބައިގައި ވުމެވެ. ވުމާއިއެކު ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަދި
އެންމެހައި މުސްލިމުންނަށް މާތް ﷲ ދެއްވި ދީނީ ނަޞޭޙަތަކަށް ވުމުގެ މާނައަކީ
ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކޮށް އެކަލާނގެ ދެއްކެވި
ތުހުމަތުގައި ޙަޤީޤަ ސާބިތުކޮށް، ކަންތައްތަކެއްގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް ޢަމަލު
ކުރައްވާފައިވާ ގޮތް ބަލައި، އެގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުވޭތޯ ބެލުމެވެ.

ދީނުގައި އަންގަވާފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ހަމައެކަނި
ވަކި ކަންތައްތަކެއް قبول ކޮށް އަނެއްބައި ކަންތައްތަކަށް އިންކާރުކުރާ
މީހުންނާއި ގުޅޭ وعيد ގެ ބަސްފުޅު ބާވައިލައްވައި މާތް ﷲ وحي
ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَـٰبِ وَتَكْفُرُونَ
بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى
ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا
ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾ [البقرة : 85] މާނައީ: "ފަހެ
ތިޔަބައިމީހުން ފޮތުގެ އެއްބަޔަކަށް އީމާންވަނީ، އަނެއްބަޔަށް كافر ވަނީ
ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެގޮތަށް عمل ކުރާ މީހުންގެ
ޖަޒާއަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ނިކަމެތި ހުތުރުވެރިވާން ޖެހުން ފިޔަވައި
އެހެން ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެބައިމީހުން ގެންދެވޭނީ އެންމެ

ގަދަފަދަ عذاب ގެ ތެރެއަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޢަމަލުކުރާ ޢަމަލާއިމެދު الله
غافل ވެވޭނެކަން ނުވެއެވެ." މިއާޔަތުންދޭހަވާގޮތުގައި قرآن ގައި ބާވައި
ލައްވާފައިވާ حكم ތަކުގެ ތެރެއިން އެއްބައި قبول ކޮށް އަނެއް ބައި قبول
ނުކޮށް ދުރުކޮށްލުން އެއްވެސް ޙާލެއްގައި ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން
ޢަމަލު ކުރާމީހުންނަށް ކީރިތި الله ދުނިޔެމަތީގައި ނިކަމެތިކަން ދެއްވައި
އާޚިރަތުގައި ގަދަފަދަވެގެންވާ ޢަޛާބު ދެއްވާނެއެވެ.

قرآن އެކު އެއްފަދައިން ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ ގެ سنة
ގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވެސް އެއްބައި ކަންތައްތައް قبول ކޮށް،
އަނެއްބައި ކަންތައްތައް قبول ނުކޮށް، ދުރުކޮށްލުމަކީ މިއާޔަތުގައި
އަންގަވާފައިވާ ދުނިޔޭގެ ނިކަމެތި ކަމަކީ އަދި ތިމާގެ نفس މި ދުނިޔެމަތީގެ
ނިކަމެތި ކަމާއި قيامة ދުވަހުގެ عذاب އަށް ހުށަހެޅިގެންދާ ޖަމާޢަތްކަން
ކަށަވަރެވެ. މިކަން މިއަދު މިހުސްކަމަށް ވާހަކައެއް އަންނަނީ މުސްލިމުންގެ
ދައްކަން ވާހަކަ ގެންގުޅެން، ކީރިތި قرآن ގައި، الله ބާވައި ލައްވާފައިވާ
ހުކުމާކަމެއް ހިނދެ އަހެން ހަޖަމު ކުރުމެވެ. އެކަމުގައި ދުވަހަކު ދެ ޢަމަލު
އެކަށީގެން عمل ކުރައްވާފައި ވާނީ އެރި ޢަމަލެއް ބަޔަކު ކަމަކާއި،
އެރި ޢަމަލެއް އެކަށީގެންގެ ސުންނަތުގައިވާ ދެ ޢަމަލަކީ ހިތުގެ އަހެން
قبول ކުރުމެވެ.

އެއްވެސް ކަމެއްގައި رسول الله ﷺ ވަކި ޢަމަލަށް عمل
ކުރައްވާފައިވާ އެކަމެއް ދީނުގައިވެސް އޮތުން ޢަމަލަށް ކަމަށް ބުނުމުގެ
އިޖުމާޢު އެއްވެސް އިންސާނަކަށް ލިބިގެންނެއް ނުވެއެވެ. އެހިސާބު ޢަމަލު
ބޭނު އިޖުމާ ފަރާތަކުންވިޔަސް ޢަމަލު ދީނުގައި قبول ވާ މިހާރަކުވިޔަސް

ވަޙީހަމައެވެ. މިކަމުގައި الله وحي ކުރައްވާފައި ވަނީ މިފަދައިންނެވެ.

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا ﴿٦٥﴾ ﴾ [النساء 65] މާނައީ: " ހަމަގަސަމާ އެއުރެން ނުވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހައްދަވައި ބަލަހައްޓަވާ ރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވައި އަންގަވަމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އުފެދޭ އިޚުތިލާފުތަކުގައި حكم ކުރައްވައި އެކަންތައްތައް فيصلة ކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނާ ހަވާލުކުރުމާއި، އަދި އެކަންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު حكم ކުރައްވާ ގޮތާމެދު އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެއްވެސް ނުރުހުންތެރި ކަމެއްނެތި، އެކަން އެބައިމީހުންގެ ހިތުގެ އަޑިން ޤަބޫލުކޮށްފިނަމަ މެނުވީ އެބައިމީހުން އީމާނެއް ނުވެއެވެ."

މިއާޔަތުގައި އަންގަވާފައިވާ ގޮތުގައި، ކަންތައް ކަމަށްވެސް ރަސޫލާ ﷺ ނިންމެވި ގޮތް، ނުވަތަ ކަންތައް ކަމެއްގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު عمل ކުރެއްވިގޮތް، ނުވަތަ އެންގެވިގޮތް ހިތުގެ އަޑިން قبول ކޮށް އެކަމަށް ތިމާގެ ހިތުގައި އެއްވެސް ކަހަލަ ނުރުހުންތެރި ކަމެއްނެތި، އެކަމެއް ބަލައިގަތުމަކީ އީމާންކަމުގެ شرط އެކެވެ. އަދި އެގޮތަށް عمل ނުކުރާ މީހާއީ އީމާންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. މިހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނު ވަކި ގޮތަކަށް عمل ކުރައްވައިފި ކަމުގައި އެއްވެސް އިންސާނަކު އެހެން ގޮތަކަށް ބުނާން ތަނެއް ނޯންނާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އިންސާނަކަށް އެމީހަކީ ކިހާމެ އަހުލުވެރި އިލްމުވެރި ފަޤީހަކަށް ވިޔަސް ނުވަތަ ގިނަ ބަޔަކު قبول ވާ މީހަކަށް ވިޔަސް ހުރި އިޚްތިޔާރެއް ނެތެވެ. މިކަން އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތި ސާބިތު ސުންނަތު އިބާރާތުން އަންގަވައި الله وحي

ކުރައްވާފައިވެ އެވެ. ﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ ﴾ ” الأحزاب: 36 “

މާނައީ: الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ، އެއްވެސް ކަމެއް ވަކިގޮތަކަށް ނިންމަވައިފިނަމަ، އެކަމަކީ އެއްވެސް މުއުމިނު ފިރިހެނަކަށް ނުވަތަ މުއުމިނު އަންހެނަކަށް އެބައިމީހުންގެ ހިތަށް ފެނުނު ގޮތަކަށް ޢަމަލު ކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދޭ މީހާ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ކަނޑައެޅި ބަޔާން ފެންނާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގު ފުރެދިއްޖެއެވެ. "

މި ކަންކަން މިހެން ހުރުމާއެކު، އެންމެހައި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ވެގެންވަނީ، رسول ﷺ ގާތް ނަބަވިއްޔާގެ އެންމެހައި އެންގެވުންތަކާއި، އެންމެހައި އިރުޝާދު ތަކާއި، އެންމެހައި نصيحة ފުޅުތަކާއި، އެންމެހައި ހުއްދަ ކުރެއްވުންތަކަށް އެއްވެސް ތަރުދުދު ކުރުމެއް ނެތި ބަލައިގަތުމެވެ. އަދި މިއެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގެ ތަބާވުމާ ކަންތައްތައްކަން ހިތުގެ އަޑިން قبول ކުރުމެވެ}. [4]

[4] އަޚްމިއްބަރ 2

ނިންމުން

މާތް الله އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ރަސޫލުބޭކަލަކު ފޮނުއްވި އަޅުގަނޑުމެން އުޅެންވީ ގޮތް ދަސްކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލޭގެފާނަށް ނަމޫނާއެއްކަމުގައި ބެލުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަމުރު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މުއުމިނުން އަޅާގެ އީމާންކަން ފުރިހަމަވާނީ ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ފުރިހަމައަށް ލޯބިކޮށްގެންނެވެ. އިތުރު އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. "لا يُؤمِنُ أحَدُكُمْ حَتَّى أكُوْنَ أحَبَّ إلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَالِدِهِ والنَّاسِ أجْمَعِيْن" މާނައީ: އެމީހެއްގެ ދަރިއާއި ބައްޕައާއި އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށްވުރެ ވުރެ އެމީހެއްގެ ގާތްގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ލޯބި އިތުރު ވެއްޖެއްޔާމުމެން، ތިބާ މުއުމިނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އީމާން ފުރިހަމަވާނީ އެކަމުގައި ނުވެއެވެ.

ރަސޫލު الله ﷺ އަށް ލޯބި ކުރުމަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަ ތަބާވުމާއި تعريف ގެ ބަސްތަކާއި މަދަބަ ހިފުމެއް ނޫނެވެ. އަދި މަބްރޫކާއި މުނާސަބަތެއްގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ދިކާ އާދޭސް ވާހަކަތައް ދައްކަވާފައިވާ ނޫނެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވެވޭ. އެކަލޭގެފާނު ދުވަ ތަބާވުމަކީ އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ދީނަށް ހިލުތުން އެކަލޭގެފާނުގެ ހިދާޔަތް ތަބާވުމެވެ.

ހަމަ އެފަދައިން އެކަލޭގެފާނު ނަމޫނާއެއްކަމުގައި ބެލުމީ އެކަލޭގެފާނު ގެނެސް ދެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް އެއްވެސް އިޢުތިރާޒުކުރުމަކާނުލައި ފުރިހަމައަށް ބަލައި ގަބޫލުވުމެވެ.

ހަމައެފަދައިން ދަންނަވަންޖެހޭ މުހިއްމު އަސްލެއްކަމީ ޝަރީޢަތުގެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޙަޔާތުގައި ސުންނަތުގެ ތަބާވެރިވެ ކަމުގައި ބެލެވިދާނެ ތަބާވުމަކީ

ސުންނަތުގެ އަސްލު ތަޢާރުފު ނޫންކަމެވެ. އަދި ދީންތޯއެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ ފަސްބައިގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެންވާ، މުސްތަޙައްބުގެ (ނުވަތަ ސުންނަތް ކަންތައްތަކުގެ) ތަޢުރީފުކަމެވެ. އާދޭ! ސުންނަތާއި ސުންނަތް ކަންތައްތާއި މިއީ ދެއެއްޗެކެވެ. ސުންނަތަކީ ރަސޫލު ﷲ ﷺ ގެ އެންމެހައި ބަސްފުޅުތަކާއި ޢަމަލުފުޅުތަކާއި އެކަލޭގެފާނު އިޤްރާރުވެ ވަޑައިގެންފައިވާ އެންމެހައި ކަންތައް ތަކެވެ. އެއާ ޚިލާފަށް ސުންނަތް ކަންތައްތަކީ ، އެކަމެއް ކުރުމުން ޘަވާބު ލިބޭ ނުކޮށް ދޫކޮށްލިއަސް ފާފަ ނުލިބޭ ކަންތައްތަކެވެ.

އެހެންކަމުން ރަސޫލާ ﷺ ގެ އަރިހުން ސާބިތުވެފައިވާ ހުރިހާ ޢަމަލުތަކީ، އެކަލޭގެ ކުރުމުން ޘަވާބު ލިބޭ އަދި ނުކޮށް ދޫކޮށްލިއަސް ފާފަ ނުލިބޭނެ ކަމެކޭ ބުނުން އެއީ މުޅިން ގޯހެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލުފުޅުތަކުގެ ތެރޭގައި ވާޖިބު ކަންތައްތަކާއި ކުރުން މުސްތަޙައްބުވެގެންވާ މަންދޫބު ނުވަތަ ސުންނަތް ކަންތައްތަކާއި ހުއްދަ ކަންތައްވެސް ހިމެނިގެންވެއެވެ.

މިމުހިއްމު މައުޟޫޢަށް ފުރިހަމައަށް އިންސާފު ކުރެވިއްޖެ ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދަޢުވާއަށް ނުކުރަމެވެ. އެހެނަސް މިކަމުގައި ގިނަމީހުންނަށް އޮޅުން އަރާފައިވާ ނުކުތާތަކަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އަލިއަޅުވާލުމަށްކަމުގައި ދެކެމެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ މިޢަމަލަކީ ﷲ ގެ ވަޖުހުފުޅަށްޓަކައި ކުރާ ޚިދުމަތެއްކަމުގައި ޤަބޫލު އަދި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގައި ދިޔާ ދަންނަވަމެވެ. އާމީން!

ފިހުރިސްތު

ސަފްޙާ	މަޢުޟޫޢު
6	ސޫރަތުގެ ތަޢުރީފު
6	ސޫރަތް އެކުލެވިގެންވާ ބައިތައް
17	ޙަދީޘު ބެހިގެންވާ ބައިތައް
19	ސޫރަތުގެ ޙުއްޖިއްޔަތު
35	ސޫރަތަށް އިންކާރު ކުރާ މީހުންގެ ވަޢުދުތައް
45	ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ޘަވާބު
47	ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން ހުރި ގެއްލުން
49	ކީރިތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުން
56	ނިންމުން

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް
މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ